

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra náboženských a kulturních studií

**Soužití handicapovaných s občany v malém městě a změna
společenského klimatu díky tomuto soužití**
Bakalářská práce

Autor: Dagmar Jáklová
Studijní obor: Transkulturní komunikace

Vedoucí práce: Mgr. Veronika Halamová

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně a s použitím uvedené literatury.

vlastnoruční podpis

V Hradci Králové dne 15. 6. 2017

Zadání bakalářské práce

Autor: Dagmar Jáklová

Studium: P13577

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Transkulturní komunikace

Název bakalářské práce: **Soužití handicapovaných se spoluobčany v malém městě a změna společenského klimatu díky tomuto soužití**

Název bakalářské práce AJ: The Co-existence of Handicapped People with Other Citizens in a Small Town and Consequent Changes of Social Climate

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se bude zabývat životem handicapovaných a dlouhodobě nemocných v malém městě, jejich podmínkami a možnostmi. Bude zde uvedeno, na základě výzkumu, co těmto lidem dává docházení do stacionářů a práce v chráněných dílnách. Také ale bude zjišťován pohled druhé strany, tj. spoluobčanů, vedení Města a jejich pomoc těmto zařízením, změna společenského klimatu a kultury v tomto městě. Zapracován bude i osobní pohled na tuto problematiku a názory a výzkum, či pohled autorů uvedených knih. Tato práce bude zčásti výzkumem provedeným ve sdruženích v Nové Pace - "Život bez bariér" a "Sportem proti bariérám", také pak mezi obyvateli Nové Paky a vedením Města. Dále pak bude tato práce zpracována na základě studia uvedených knih a vlastního názoru utvořeného dlouholetým životem v tomto městě a docházením do těchto sdružení, či účasti na jejich akcích.

Danzer, G. Psychosomatika, celostný pohled na zdraví těla a duše. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-456-7 Charvátová, H. Jak se žije dětem s postižením. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-588-1 Kerrová, S. Dítě se speciálními potřebami. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-147-9 Vágnerová, M.; Hajd-Mousošová, Z.; Štěch, S. Psychologie handicapu. Praha: Karolinum, 2001. ISBN 80-7184-929-4 Vujiníc, N. J. Život bez hranic. Kratochvilka: Nakladatelství Čítámani, 2011. ISBN: 978-80-904890-0-4

Garantující pracoviště: Katedra kulturních a náboženských studií,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Veronika Halamová

Oponent: Mgr. et Mgr. Petr Mikoška, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 25.11.2014

Poděkování:

Děkuji vedoucí bakalářské práce Mgr. Veronice Halamové za metodické vedení práce, dále Jitce Fučíkové, ředitelce ústavu Život bez bariér za pomoc při prováděném výzkumu. Neméně děkuji své rodině, hlavně pak mému synovi Ing. Janu Trejbalovi a Bc. Ivetě Láskové za pomoc s formou práce a prací s textem. Děkuji také za podporu svým blízkým přátelům a vedení Odboru regionálního rozvoje, grantů a dotací, mého zaměstnavatele, Krajského úřadu Královéhradeckého kraje za trpělivost v době mého studia.

Anotace

JÁKLOVÁ, Dagmar, *Soužití handicapovaných s občany v malém městě a změna společenského klimatu díky tomuto soužití*, Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2017, 44 s.

Bakalářská práce se zabývá životem handicapovaných a dlouhodobě nemocných lidí v malém městě, zvažuje jejich podmínky a možnosti. Cílem práce je zjistit, co těmto lidem dává možnost docházet do stacionářů a práce v chráněných dílnách. Tito lidé a jejich centra jsou součástí naší společnosti. Jak ostatní spoluobčané a zástupci města vnímají jejich přítomnost? Podporují je? Práce se snaží na základě výzkumu nalézt odpovědi na tyto otázky a dále zjistit, zda existence handicapovaných občanů a chráněných dílen má vliv na společenské klima a kulturu v malém městě. V práci je zapracován osobní pohled na tuto problematiku a výsledek výzkumu a názory autorů uvedené odborné literatury.

Klíčová slova: handicapovaní, integrace, změna klimatu

Annotation

JÁKLOVÁ, Dagmar, *The Co-existence of Handicapped People with Other Citizens in a Small Town and Consequent Changes of Social Climate*, Faculty of Education of University of Hradec Králové, p. 44

The thesis deals with the life of handicapped and long-term ill people living in a small town. It considers their living conditions and possibilities. The aim is to find out whether these people profit from their daily attendance to day care centres and sheltered workshops. On the other hand, these people and their care centres are part of the society. How do fellow citizens and town leaders perceive their presence? Do they support them? Based on research, the thesis seeks the answers to these

questions and aims to find out whether the existence of these handicapped people and sheltering institutions has any impact on the social climate and culture of the society of a small town. The thesis takes into consideration the personal perspective, the results of the research and the opinions of the listed authors of the specialist literature.

Klíčová slova anglicky: handicapped, integration, change of climate

Obsah

1	Úvod	10
2	Uvedení do problematiky z pohledu sociálně konstruktivistického rámce 12	
2.1	Handicapovaní jako součást společnosti	13
2.2	Sebepojetí handicapovaných a jejich životní potřeby	15
2.2.1	Potřeba komunikace	17
2.2.2	Možnost pracovního uplatnění	19
3	Ústav Život bez bariér	21
3.1	Od doby založení k dnešku	21
3.2	Současné aktivity Života bez bariér	22
4	Kvalitativní výzkum v ústavu Život bez bariér	28
4.1	Stanovení cíle výzkumu	28
4.2	Výzkumné otázky	29
4.3	Výběr respondentů a popis zkoumaného vzorku	31
4.4	Popis použité techniky a zdůvodnění jejího použití	32
4.5	Předvýzkumné šetření	33
4.6	Popis realizace výzkumného šetření	34
4.7	Interpretace samotného výzkumu	36
4.7.1	Interpretace výsledků odpovědí na otázky tvořící jádro přímého rozhovoru – sociální rehabilitace	36
4.7.3	Interpretace zúčastněného pozorování na úseku sociální rehabilitace	39
4.7.4	Interpretace výsledků odpovědí na otázky tvořící jádro přímého rozhovoru – denní stacionář	40
4.7.5	Zhodnocení výsledků šetření metodou přímého rozhovoru – denní stacionář	42

4.7.6 Interpretace zúčastněného pozorování.....	43
4.7.7 Interpretace výsledků odpovědí na otázky tvořící jádro přímého rozhovoru – chráněná dílna	43
4.7.8 Zhodnocení výsledků šetření metodou přímého rozhovoru – chráněná dílna.....	45
5 Závěr	47
6 Seznam použité literatury a dalších zdrojů	52

Seznam ilustrací a tabulek

Tabulka 1 - Otázky tvořící "jádro rozhovoru"	29
Tabulka 2- Vzorek respondentů podrobený přímému rozhovoru.....	32

1 Úvod

Téma soužití handicapovaných lidí se dotýká mnoha oblastí veřejného života a zasahuje i do odborných kruhů. Vedle sociální práce a příbuzných oborů se uvedené téma věnuje i transkulturní komunikaci jako disciplíně, která může tuto oblast obohatit o nové přístupy i poznatky. Zejména na malém městě se tyto výzvy zdají být mnohem více hmatatelné, protože jeho obyvatelé se mohou často potkávat, znají se a celkově mají k sobě blíže. Toto se odráží i ve vzájemných vztazích, které tak mnohdy mohou být zatíženy předsudky a nepochopením a mohou omezovat jakékoliv snahy o komunikaci, na rozdíl od velkých měst a jejich rozsáhlých aglomerací, které působí v oblasti mezilidských vztahů spíše anonymně. Tato práce se proto zabývá problematikou integrace lidí s handicapem a možnostmi jejich začlenění do majoritní společnosti.

„Integrace nepředstavuje pouze řešení ve prospěch postižených, ale je neméně užitečná i pro realizaci etických principů ve společnosti.“¹ Měla by se stát součástí celospolečenských zájmů, skrze ni bychom měli usilovat o změnu hodnot obyvatel nejenom malého města, a přistupovat tak ke vzájemným vztahům s pohledem z jiné perspektivy.²

Zmíněnou oblast tato práce bude reflektovat z více úhlů. Z pohledu handicapovaných možnosti jejich vlastního uplatnění a také pohled na jejich spolužití s ostatními spoluobčany v rámci prostoru maloměsta. Bude se zabývat i možnostmi pomoci zúčastněných úředníků při realizaci podpůrných projektů a v neposlední řadě i prací neziskové organizace, přičemž bude zahrnovat také sociologický a psychologický pohled na toto téma. Vedle výše uvedených aspektů také zhodnotí změnu společenského vnímání handicapovaných, a to ve vztahu ke konkrétnímu malému městu.

Předkládaná práce je koncipována jako případová studie, zaměřující se na integraci handicapovaných na malém městě za pomoci konkrétního zařízení – ústavu Život bez bariér v Nové Pace. Jejím cílem je na základě výzkumu provedeného

¹ Cit.: Kubíček, J., Kubíčková, Z., Máme mnoho společného; Integrace tělesně a mentálně postižených žáků, příležitost a odpovědnost, Praha 1997, s. 5

² Srov.: tamtéž, s. 5

ve zmíněném zařízení zjistit, jak úspěšná je integrace s pomocí konkrétní neziskové organizace sídlící v malém městě a zároveň přednést konkrétní návrhy k řešení některých problémových oblastí z pohledu oboru transkulturní komunikace. Tento cíl je postaven na několika výzkumných otázkách, které zároveň tvoří východisko pro zpracování uvedeného tématu. Výzkum je dle podmínek a zaměřenosti ústavu rozdělen na tři oblasti. Osloveni byli klienti sociální rehabilitace, zaměstnanci chráněné dílny a klienti denního stacionáře. Oslovení handicapovaní byli dotazováni hlavně na to, jakým způsobem se seznámili s možností využití pobytu nebo práce v tomto ústavu, jak se jim podařilo se začlenit do kolektivu, zda si místo oblíbili a mají zde přátele. Důležitými otázkami také bylo to, zda dostávají od zařízení odpovídající péči a pomoc dle jejich potřeb, jestli se účastní akcí pořádaných ústavem a zda jim v takovém případě nečiní problém komunikovat se zdravými spoluobčany, nebo se spíše straní takového kolektivu lidí. Zaměstnanci chráněné dílny byli v rámci dotazníkového šetření dotazováni na práci, kterou vykonávají.

Odpovědi na dané otázky jsou zasazeny do sociálně konstruktivistického rámce vytvořeného Peterem Bergerem a Thomasem Luckmannem.

Abychom naplnili vytyčený cíl bakalářské práce, rozdělíme ji do dvou hlavních částí, teoretické a praktické. V první, teoretické, části se zaměříme na dvě součásti společnosti – většinovou a menšinovou. Z tohoto pohledu zde bude zmapován vztah majoritní společnosti, tj. zdravých spoluobčanů, k handicapovaným a jejich vnímání této menší skupiny obyvatel. Zaměříme se také na téma sebepojetí a vlastní potřeby postižených, na to, co jim může pomoci, nebo naopak spíše uškodit. Důležitou součástí této práce je také téma komunikace. Do teoretické části je zařazen i pohled na ústav Život bez bariér z všeobecně popisující roviny. Zdokumentovány jsou jejich aktivity, které sahají do několika oblastí. V tomto bodě pak začíná praktická část, kde budeme interpretovat výsledky výzkumného šetření, které proběhlo kvalitativním způsobem u několika skupin respondentů, jejichž společným jmenovatelem je čerpání služeb již zmíněného ústavu Život bez bariér sídlícího v Nové Pace. Poslední kapitola se pak zaměřuje na shrnutí celé problematiky z pohledu transkulturní komunikace a nastiňuje možné výzvy, které tato oblast oboru otevírá.

2 Uvedení do problematiky z pohledu sociálně konstruktivistického rámce

V každodenním životě se s ostatními lidmi setkáváme v situacích, které sami vytváříme. Hovoříme o sociální interakci.³ Účastníci situace spolu tzv. sdílí přítomnost. Stejně jako já vnímám druhého, i on vnímá mě. *„Mé a jeho tady a teď se po celou dobu trvání situace neustále dotýkají tváří v tvář.“*⁴ Vzájemně si vyměňují výrazové prostředky. Tak je nám umožněno poznat druhého člověka neboli jeho subjektivita je nám přístupná prostřednictvím jeho projevů. Naše realita je naplněna velkým množstvím takovýchto setkání „tváří v tvář“, kdy druhého člověka poznáme nejlépe, protože je jako náš protějšek plně reálný. Sebe a vlastní subjektivitu známe lépe, než kdy budeme znát tu jeho. Museli bychom se však zaměřit do sebe. Zatímco svůj protějšek máme takto neustále a bezprostředně v rámci přítomnosti před sebou.

Vztahy s ostatními lidmi v situaci „tváří v tvář“ jsou velmi proměnlivé. Není jim možné předepsat určitý a neustále se opakující vzorec. Tento vzorec bude soustavně obměňován díky různorodé výměně subjektivních významů. Autorův výklad se týká i společenství handicapovaných a vzájemného kontaktu se členy majoritní skupiny společnosti. Než dojde k takovýmto setkáním, máme sami v sobě vytvořený, a snad i pevně zafixovaný, názor na tuto skupinu lidí, např., že se straní společnosti zdravých lidí, špatně komunikují, nebo nám, zdravým lidem vůbec nejsou schopni rozumět. Stejným, či podobným způsobem se na konkrétní situace může dívat i druhá strana. Ta také v sobě uchovává vytvořené názory, které se nemění nikterak jednoduše. Podvědomě jsme si vytvořili vzorec, podle kterého se budeme při setkáních s těmito lidmi chovat. Nejprve může dojít ke zcela náhodným setkáním, při kterých se dostaneme do kontaktu „tváří v tvář“ v nějaké vzniklé situaci. Do této situace vstupujeme s naším „pevně daným“ vzorcem. Může však dojít ke změně. Dotyčný nezareaguje tak, jak my máme ve svém vzorci „předepsáno a

³ Srov.: Berger, P., I., Luckmann, T., Sociální konstrukce reality, pojednání o sociologii vědění, Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999, s. 34

⁴ Cit.: tamtéž, s. 34

předem připraveno“.⁵ Musíme tedy tento vzorec trochu poopravit. V blízké budoucnosti dojde k setkání dalšímu, třeba s člověkem jiným, také handicapovaným, nebo zdravým (z pohledu druhé strany). Už k němu přistupujeme s tímto novým, opraveným vzorcem a sdílená realita se tak posune do jiné roviny než v první situaci. Tato vzájemná výměna subjektivních významů je pro změnu klimatu v každé společnosti (ať už zde vnímáme soužití handicapovaných spoluobčanů se zdravými, nebo ne) velmi důležitá.

Změny se mohou dít pouze díky tomu, že člověk, jakožto vyšší živočich, je ve vztahu k prostředí otevřený, a tak i ke změnám přístupný.⁶ Jinak řečeno, setkávání se s druhými lidmi, je velmi důležité pro samotný vývoj člověka. Tento vývoj se odehrává ve vzájemném vztahu s prostředím. Života se účastníme jak v prostředí přírodním, tak lidském, jak již bylo zmíněno výše. Vyvíjející se člověk si vytváří vztahy nejen k určitému přírodnímu prostředí, ale také ke zcela zvláštnímu kulturnímu řádu, který je mu prostředkován druhými lidmi. Autor zde říká, že jen etnologové vědí, že je tolik způsobů, jak se stát člověkem a být člověkem, kolik existuje lidských kultur. Lidství je socio-kulturně proměnlivé.⁷ Prostředí, v němž se člověk nachází a „sebe utváří“, je tedy tvořeno zase jen lidmi. K této problematice je možné doplnit, že osobnost člověka nemůže být správně pochopena mimo daný sociální kontext, v němž se formuje. Protože stejně jako je nemožné, aby se člověk vyvíjel v izolaci, je rovněž nemožné, aby člověk v izolaci vytvořil lidské prostředí[2].⁸

2.1 Handicapovaní jako součást společnosti

V návaznosti na předchozí kapitolu je třeba říci, že handicapovaní spoluobčané jsou, a vždycky byli, jakousi samostatnou kulturou, či minoritou, v rámci majority. Tito lidé žili a žijí ve společnosti stále. Na jejich začleňování do většinového prostředí

⁵ Srov.: Berger, P., I., Luckmann, T., Sociální konstrukce reality, pojednání o sociologii vědění, Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999, s. 35

⁶ Srov.: tamtéž, s. 51

⁷ Srov.: tamtéž, s. 52

⁸ Srov.: tamtéž, s. 52

jsou různé názory.⁹ V každém případě přijetí či vyrovnání se s existencí této skupiny je na místě.

Každá společnost má svoji soustavu hodnot, podle které posuzuje dění okolo sebe. Tyto hodnoty jsou vyjádřením toho, co by „takto mělo být“. Proto může při kontaktu příslušníků různých skupin docházet ke konfliktu mezi jejich hodnotami.¹⁰ Toto pojetí předpokládá, že všechny skupiny žijící pohromadě se musí přizpůsobit skupině dominantní, nadřazené a že většinová skupina má právo určovat to, co je správné a co není. Osoby se zdravotním postižením bývají často posuzovány majoritní skupinou na základě předsudků, pomocí kterých dochází k jakési diagnostice těchto lidí, a to vesměs velmi laické. Tyto předsudky často, pokud nedojde ke změně postoje, přebírají i další generace. Společnost si tak zafixuje negativní a odmítavé postoje k určitým druhům postižení. Takováto fixace pak je často překážkou uspokojivé integrace. Součástí těchto postojů může být i názor, že handicapovaní vypadají odlišně, jinak se chovají a je často komplikované se s nimi dorozumět (jejich projevy mohou mít i odlišný význam, proto je těžké se v nich vyznat apod.). Hovoříme zde tedy spíše o emocionální složce postojů společnosti.¹¹

Dnes však již můžeme říci, že tyto názory a postoje pomalu mizí a stávají se součástí historie. A to z toho důvodu, že v souvislosti s vývojem vědomí společnosti dochází také ke změně vnímání odlišnosti a je kladen větší důraz na práva jakýchkoliv menšin. Prosazuje se právo každé kultury na rovnocenné hodnocení a vychází se z toho, že každá kultura má svoji vnitřní hodnotu se svými vnitřními kritérii podle kontextu, ve kterém se vyvíjí. Z tohoto názoru vyplývá, že bychom se měli obracet spíše k univerzálním hodnotám, které sdílejí všichni lidé, zdraví i handicapovaní, či dlouhodobě nemocní, protože každý touží po životě, zdraví a hmotném úspěchu. Určitě však také po dobrých mezilidských vztazích a dobrém soužití. Tomuto přístupu se říká pluralistický a je v současné multikulturní

⁹ Srov.: Vágnerová, M., HadjMaussová, Z., PSYCHOLOGIE HANDICAPU, 1. část, Handicap jako psychosociální problém, Liberec, 2003, Technická univerzita v Liberci, Fakulta pedagogická, Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky, s. 27

¹⁰ Srov.: tamtéž, s. 27

¹¹ Srov.: tamtéž, s. 13

společnosti nejnosnější. Přestože jsou handicapovaní spoluobčané v postavení společenské minority, mohou ji doplňovat a obohacovat o hodnoty, o něž by společnost bez nich byla ochuzena.¹²

Na úroveň demokracie a humanity každé společnosti je tak možno pohlížet podle zájmu této společnosti o občany, kteří jsou na její péči závislí, to znamená také o postižené.¹³ Lidé s postižením by měli cítit, a dnes již v mnoha ohledech cítí, že jsou společností plně respektováni a že jsou užitečnými členy společnosti. Tato tematika si rozhodně zaslouží naši pozornost. Je jen na nás samotných, jak budeme pohlížet na tuto minoritní součást společnosti a zda budeme nápomocni v rámci integračního procesu této skupiny našich spoluobčanů. V procesu postupné integrace zdravotně postižených bude nutno překonat hmotné a sociální bariéry, které vylučují postižené z plnohodnotné účasti na společenském životě. „*Národ, který není sto se s tímto úkolem vyrovnat, není též sto realizovat svou skutečnou hodnotu.*“¹⁴

2.2 Sebepojetí handicapovaných a jejich životní potřeby

V úvodu této kapitoly je na místě říci, co vlastně je vnímáno pod významem slova „sebepojetí“. „*Sebepojetí představuje souhrn představ a hodnotících soudů, které člověk o sobě chová.*“¹⁵ Sebepojetí, stejně tak jako sebevědomí, se váže na individuální identitu a obsahuje nejen mínění o sobě samém, ale i vztah k sobě jako k hodnotě. Tento pojem však je téměř nicneříkající bez porozumění sama sobě. Proto je velmi důležitý život v rámci společnosti, byť odlišných, v našem případě zdravých, spoluobčanů, a dialog s nimi. Dochází tak ke srovnávání se se sociálním okolím, nalézání vlastní identity a zkoumání svých vlastních potřeb. I toto je důležité pro vývoj člověka. Jak již bylo řečeno výše, člověk bez společnosti nemůže být člověkem. Zmiňovaným tématem se také zabývá americký autor Daniel

¹² Srov.: Vágnerová, M., HadjMaussová, Z., PSYCHOLOGIE HANDICAPU, 1. část, Handicap jako psychosociální problém, Liberec, 2003, Technická univerzita v Liberci, Fakulta pedagogická, Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky, s. 27

¹³ Srov.: Kursová, V., Rozvoj zdraví a integrace osob s mentálním postižením pomocí cílených pohybových aktivit: Ověřený intervenční pohybový program, JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH, Pedagogická fakulta, katedra výchovy ke zdraví, 2009, s. 5

¹⁴ Cit.: Vocilka, M., PhDr., CSc, Integrace sociálně a zdravotně postižených dětí do společnosti, Výzkumný ústav pedagogický v Praze, vydal Ústav pro informace ve vzdělávání, Praha, 1997, s. 5

¹⁵ Cit.: Blatný, M., Sebepojetí in Blatný, M., Plháková, A., s. 92

Goleman. Emoce, zvládání emocí, sebevědomí neboli uvědomování si sama sebe a empatie vůči druhému je také důležitou součástí soužití dvou takto naprosto odlišných skupin obyvatel nejenom na malém městě. Pro dobré soužití a spolupráci jsou podstatné zejména uvědomování si pocitů a tendencí ostatních a schopnost a ochota k nim přihlížet, aktivně je ovlivňovat, zvláště pak vycítit, kdy je potřeba povzbuzení či podpory k rozvinutí jejich schopností.¹⁶

Handicapovaní, pokud nejsou svým okolím vyčleňováni, se vždy cítí jako plnohodnotná součást společnosti. Chtějí se podílet na dění v prostředí, ve kterém žijí. Řečeno slovy Libora Novosada, „*handicapovaný člověk sice nemá plnou funkční výkonnost, ale může své já realizovat v koexistenci a kooperaci s jinými lidmi, může na ně působit, obohacovat je a současně ovlivňovat svůj životní příběh, přispívat k rozvoji poznání a podílet se na běhu světa.*“¹⁷ Společnost se působením těchto lidí duchovně vyvíjí, obohacuje, což dle autora dokládá i Senecův citát: „*Vadou těl se duše nezohaví, ale krásou duše se zdobí i tělo.*“¹⁸

„*Zdravotně postižení nestojí o soucit, nechtějí být pouze obsluhováni v ústavech a nemocnicích.*“¹⁹ Chtějí vést normální osobní i rodinný život, žít ve vlastním bytě, mít zaměstnání, rozhodovat sami za sebe i o tom, jak budou trávit čas.²⁰ „*Pomoc těmto lidem nespočívá v prohlubování jejich závislosti a organizování komplexní péče, o kterou mnohdy ani nestojí, ale ve vzájemném poznávání a hledání cest k tomu, aby každý mohl naplňovat své osobní cíle, své tužby, nadání, schopnosti a představ*

¹⁶ Srov.: Goleman, D., Working with Emotional Intelligence, nakl. Bantam Books v New York, 1998, s. 9

¹⁷ Cit.: Novosad, L., Tělesné postižení jako fenomén i životní realita, diskurzivní pohledy na tělo, tělesnost, pohyb člověka a tělesné postižení, Portál, s.r.o., Praha, 2011, s. 155

¹⁸ Srov.: tamtéž, s. 156

¹⁹ Cit.: Skokanová, K., Postoj společnosti ke zdravotně postiženým, diplomová práce, Vyšší odborná škola a Střední zdravotnická škola MILLS, s.r.o., Čelákovice, 2011, s. 5

²⁰ Poznámka autora: dobrým příkladem plnohodnotného života postiženého člověka je Nick Vujicic, který se narodil bez rukou a nohou. Nick vede bohatý a plnohodnotný život, stává se vzorem a jde příkladem každému, koho v životě potkalo podobné neštěstí a třeba se stále ještě hledá a neví, co si se svým životem počít. Nick učí, jak prožít šťastný a plnohodnotný život tím, že si vybudujeme důvěru v druhé, vytvoříme vztahy vzájemné podpory, ze kterých pak můžeme čerpat sílu, abychom byli schopni jít dál. Ukazuje, jak přijmout to, co nedokážeme ovlivnit, jak si poradit s tím, co můžeme mít pod kontrolou. Nick zvládl ve svém životě brát překážky jako příležitosti k růstu, jako zkoušky, ze kterých se učíme a které nás ve výsledku posilují.

*o životě.*²¹ Chceme-li těmto lidem pomoci, měli bychom se nejdříve zeptat, zda pomoc chtějí, a nechat se poučit, jakým způsobem můžeme pomoci. Pokud člověk nabídnutou pomoc odmítne, znamená to, že danou věc, i přes své postižení, zvládne sám. To, že lidé s postižením potřebují vždy pomoci, je spíše jedním z předávaných mýtů o handicapovaných.²²

Důležité je pro handicapované i přátelství a přátelský přístup k jejich osobě, protože většina lidí touží po citové blízkosti někoho, kdo je schopen porozumět, sdílet zájmy, radovat se a truchlit společně. Pokud se má člověk komu vypovídat, uvolní se i napětí, strach a obavy.²³ K tomuto účelu dobře slouží i tzv. „podporované zaměstnávání“, kdy se handicapovaný může bez problémů uplatnit v běžném prostředí, protože právo na práci, právo na to, aby si každý mohl vydělat finanční prostředky na své životní potřeby, je jedním ze základních lidských práv, které každému člověku zaručuje již Listina základních práv a svobod.²⁴ Nemocný či postižený potřebuje cítit a vnímat, že je v bezpečí a jistotě, je mu dána možnost sebeúcty (což záleží hlavně na přístupu a reakcích jeho okolí), je mu vyjadřována úcta od jeho okolí, blízkých lidí, dána možnost seberealizace, možnost se učit, naslouchat a být poslouchán.²⁵

2.2.1 Potřeba komunikace

Předsudky vytvářené zvláště zdravou částí společnosti se často projevují v oblasti komunikace. Handicapovaní se tak dostávají do nevýhody. Zdraví lidé jim často nerozumí a ani se o to mnohdy nijak nesnaží. Znevýhodnění v komunikaci může být způsobeno i tím, že zdraví lidé nejsou obeznámeni s komunikativními

²¹ Cit.: Miler, J., Vědomí a jeho význam pro porozumění individuálním potřebám lidí s mentálním postižením, Speciální pedagogika, časopis pro teorii a praxi speciální pedagogiky, Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta M. D. Rettigové, Praha 1, 2005, s. 18/4

²² Srov.: Kroutilová Nováková, R. a kol., Pečovatelsví II, učební text pro žáky oboru sociální péče – pečovatelská činnost, Stanislav Juhaňák, nakl. TRITON, Praha, 2011, s. 92

²³ Srov.: PhDr. Langmeier, J., PhDr. Matějček, Z., Člověk známý neznámý, kapitoly z praktické psychologie, Mladá Fronta, Praha, 1959, s. 342

²⁴ Srov.: Podporované zaměstnávání je cestou k pracovnímu uplatnění v běžném prostředí, Sociální práce, deinstitucionalizace sociálních služeb, Asociace vzdělavatelů v sociální práci, Univerzita Ostrava, 1/2013, s. 18

²⁵ Srov.: Vágnerová, M., Hadjmaussová, Z., PSYCHOLOGIE HANDICAPU, 1. část, Handicap jako psychosociální problém, Liberec, 2003, Technická univerzita Liberci, Fakulta pedagogická, Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky, s. 6

zvláštnostmi postiženého a používají při komunikaci nevhodné komunikační strategie a prostředky.²⁶ V tomto případě je velmi vhodným prostředkem pro komunikaci např. tzv. řeč těla. Tento prostředek komunikace handicapované osoby v komunikaci znevýhodňuje podstatně méně než např. verbální alternativy. Bohužel má velmi omezené výrazové možnosti. Tzn., že neverbální komunikace představuje to, co vyjadřujeme beze slov či spolu se slovy jako doprovod slovní komunikace. Můžeme se tak vyjadřovat gesty, postoji těla, výrazy tváře, pohledy očí, vzdáleností a zaujímáním pozic v prostoru, ale i dotyky, tónem hlasu, nebo samotným fyzickým vzhledem.²⁷ Měli bychom se chovat vstřícně a uvolněně, akceptovat a přijímat druhého, chovat se opravdově a snažit se vcítit do druhého člověka.²⁸ Toto vše by však mělo být pravidlem při jakékoliv komunikaci, nejen s handicapovaným partnerem.

Zdaleka nejmenší problémy s dorozumíváním se mají mladí, dospívající lidé, kteří si teprve vytvářejí svůj vlastní arzenál dorozumívacích prostředků a jsou jim tím vlastně nejbližší. Jsou ochotni používat i řeč těla. Je to tak i z důvodu schopnosti si ještě hrát²⁹. Také mezi obyvateli venkova dodnes nacházíme bezproblémově integrované lidi s mentálním postižením, kteří netrpí komunikační bariérou, protože žijí v prostředí s jasně strukturovaným, průhledným a přiměřeně jednoduchým komunikačním rámcem.³⁰

O to, aby tito naši spoluobčané byli schopni se bez problémů integrovat, žít v prostředí zdravých lidí a dobře se s nimi dorozumívat, se snaží právě zařízení pro handicapované, z větší části neziskové organizace. Každý člověk má potřebu duchovních a sociálních kontaktů, proto je nesmírně důležité koncipovat tato zařízení jako co nejvíce otevřené instituce podporující kontakty se sociálním

²⁶ Srov.: Slowík, J., Možnosti a bariéry v komunikaci s mentálně postiženými lidmi, Speciální pedagogika, Časopis pro teorii a praxi speciální pedagogiky, Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, M. D. Rettigové 4, Praha 1, 1-4/2005, s. 36

²⁷ Srov.: Michalík, J., a kol., Zdravotní postižení a pomáhající profese, nakl. Portál, Praha, 2011, s. 474

²⁸ Srov.: tamtéž, s. 475

²⁹ Srov.: tamtéž, s. 39

³⁰ Srov.: Slowík, J., Možnosti a bariéry v komunikaci s mentálně postiženými lidmi, Speciální pedagogika, Časopis pro teorii a praxi speciální pedagogiky, Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, M. D. Rettigové 4, Praha 1, 1-4/2005, s. 39

okolím.³¹ Z tohoto důvodu tato zařízení značně ovlivňují život města, zvláště pak malého, nejenom svojí existencí, ale také snahou pomoci handicapované začlenit do majoritní společnosti a naučit je komunikovat se svým okolím a říci si o to, co potřebují. K tomuto účelu slouží i aktivity, které jsou jejich každodenní náplní. Důležitou součástí aktivit takových zařízení je i pomoc uplatnit se na trhu práce. Nutno však podotknout, „že člověk není spokojen a nepracuje dobře, je-li v továrně jen jedním zapomenutým kolečkem mohutného stroje. Je-li jen pracovní silou či továrním číslem, o které se starají jen z hlediska výkonu a mzdy“.³² Tento autorův názor platí zejména pro handicapované, pokud má být integrace těchto lidí úspěšná.

2.2.2 Možnost pracovního uplatnění

K naplnění požadavků Listiny základních práv a svobod, která je součástí našeho ústavního pořádku, musí být vytvořeny rovné podmínky i pro osoby s handicapem. Tzn., že i v oblasti zaměstnávání musí být odstraněna diskriminace, podporován nezávislý způsob života a větší sociální integrace.³³ Práce je nedílnou součástí lidského života a má vliv na sociální status každého z nás.³⁴

Zaměstnávání jedince, např. s mentálním postižením, umožňuje rozvoj jeho schopností, dovedností, osvojení si návyků, které dávají jeho životu smysl a směr.³⁵ Bez kontaktu se společností a možnosti vykonávat různé činnosti v kolektivu, nejenom že jeho osobnost začne chátrat, ale i samotná integrace je v tomto případě těžší. Z tohoto důvodu je tedy potřeba hledat neustále nové cesty k rozvoji osob s mentálním postižením v oblasti pracovního uplatnění. I člověk, který je postižen mentálně, je schopný se rozhodnout a vybrat z nabízených možností, jen

³¹ Srov.: Hoskocová, S., Psychosociální intervence, učební texty Univerzity Karlovy v Praze, nakl. Karolinum, 2009, s. 48

³² Cit.: PhDr. Langmeier, J., PhDr. Matějček, Z., Člověk známý neznámý, kapitoly z praktické psychologie, Mladá Fronta, Praha, 1959, s. 319

³³ Srov.: Ing. Arch. Šestáková, I., Sociální aspekty integrace handicapovaných do společnosti, České vysoké učení technické, 2006, s. 3

³⁴ Srov.: Finková, D., Langer, J., a kol., Determinanty inkluze osob se zdravotním postižením, Univerzita Palackého v Olomouci, 2014, s. 24

³⁵ Srov.: Finková, D., a kol., Kmunikace a lidé s mentálním postižením, metodický materiál, Univerzita Palackého v Olomouci, 2014, s. 24

v některých situacích potřebuje podporu. Tato podpora by však neměla omezovat jeho svobodou a individuální růst.³⁶

V současné době existuje několik alternativ, jak může být u osob s handicapem dosaženo jejich, alespoň částečného, začlenění v rámci pracovního uplatnění. Těmto osobám často pomáhají Agentury podporovaného zaměstnávání. Tyto agentury napomáhají formou individuální pomoci znevýhodněným uchazečům o zaměstnání návratu na otevřený trh práce, k jejich sociální a pracovní integraci. Handicapovaní jsou okamžitě umístěni na pracovní místo, mají možnost trénovat přímo na daném pracovišti, vykonávají tzv. konkurenceschopnou práci a odměna i pracovní doba odpovídají běžným podmínkám.³⁷

Mezi další možnosti zaměstnávání patří i chráněné pracovní místo, sociální podnikání, denní centra, stacionáře a sociálně terapeutické dílny. Otevřený trh práce umožňuje handicapovaným osobám nejvyšší míru integrace do společnosti³⁸.

Každý člověk touží po seberealizaci, neméně tak handicapovaný. Seberealizace a s ní související uplatnění na trhu práce může být u lidí se zdravotním znevýhodněním daleko obtížnější, proto je hlavním předpokladem správné zhodnocení a rozvinutí těch schopností a dovedností handicapovaného, které nezauzly z důvodu defektu, nemoci, či úrazu[22].³⁹

³⁶ Srov.: Jurkovičová, P., (ed.) a kol., Komunikace a lidé s mentálním postižením, metodický materiál, Univerzita Palackého, Olomouc, 2010, s. 30

³⁷ Poznámka autora: S tématem začlenění hendikepovaných do společnosti, také však se změnou společenského klimatu, ať v malém, či větším městě, úzce souvisí obecně prospěšná společnost SKOK DO ŽIVOTA. Tato společnost poskytuje na území Královéhradeckého kraje kvalitní služby pro osoby nejenom s mentální postižením, které chtějí s přiměřenou podporou samostatně bydlet, pracovat a užívat si života. Dobrým příkladem je projekt BISTRO U DVOU PŘÁTEL, který byl financován v rámci operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost, prostřednictvím Evropského sociálního fondu a rozpočtu České republiky. Příjemcem tohoto projektu byl právě SKOK DO ŽIVOTA, o.p.s. Projekt skončil v roce 20136, ale Bistro, které bylo vybudováno např. na Pivovarském náměstí v Hradci Králové s pobočkami v dalších místech, je stále v provozu. Zaměstnanci Krajského úřadu a studenti katedry výtvarného umění si ho oblíbili, protože obsluha je velmi milá, ochotná a prostředí je příjemné. Náplň práce zaměstnanců a jejich pracovní povinnosti jsou sestavovány s ohledem na individuální schopnosti a potřeby.

³⁸ Srov.: Finková, D., Langer, J., a kol., Determinanty inkluze osob se zdravotním postižením, Univerzita Palackého v Olomouci, 2014, s. 25

³⁹ Srov.: Maroušek, O., Koláčková, J., Kodymová, P. (eds.), Sociální práce v praxi, Specifika různých cílových skupin a práce s nimi, nakl. Portál, Praha, 2005, s. 104

3 Ústav Život bez bariér

Ústav Život bez bariér poskytuje pomoc handicapovaným z Nové Paky, ale i dalekého okolí. Během své historie už toho tolik dokázal a některé chvílky opravdu nebyly jednoduché. Změnili svoje sídlo, vše museli budovat od začátku. Ne každý jim přál či pomáhal tak, jak by bývali potřebovali. Za dobu jejich historie se měnily i vztahy Městského úřadu k tomuto ústavu.

3.1 Od doby založení k dnešku

Občanské sdružení Život bez bariér bylo založeno v roce 2004, kdy byly pořádány první sportovní a vzdělávací akce pro zdravotně postižené a seniory.⁴⁰ V roce 2005, tehdy ještě v budově bývalých městských jeslí, vznikla první chráněná dílna, byla otevřena půjčovna kompenzačních pomůcek a začaly být poskytovány služby terénní rehabilitace. Byly „nastartovány“ dlouholeté projekty, které pokračují až do současnosti – „Společně proti bariérám v Nové Pace“ – ve spolupráci s městským úřadem jsou odstraňovány bariéry ve městě a „Prevence proti úrazům“, kdy jsou pořádány přednášky na toto téma určené žákům základních a studentům středních škol.⁴¹ Velice důležitým, téměř až zlomovým, rokem byl rok 2006, kdy Život bez bariér zakoupil areál bývalého kláštera Paulánů v Nové Pace od Královéhradeckého kraje s cílem vytvořit zde centrum služeb pro osoby se zdravotním postižením, seniory a širokou veřejnost. Ale nejenom to, sdružení (kterým dříve Život bez bariér byl) chtělo i zde pokračovat ve službách terénní rehabilitace, poskytovat sociální poradenství. V tomto roce byl zahájen projekt obecně prospěšných prací a pořádány první „Hry bez hranic“. Další rok pak byly zaregistrovány služby sociální rehabilitace, sociálního poradenství a osobní asistence, zprovozněna půjčovna kompenzačních pomůcek. Obyvatelé Nové Paky určitě vzpomínají na první ročník benefičního festivalu na podporu osob se zdravotním postižením „Klášter žije“. A tak úspěchy pokračovaly dál. Rok

⁴⁰ Srov.: Minulost – důležité momenty, dostupné z: http://zbb.cz/sites/default/files/datauzivatele/banyrova/zivot_bez_barier.s_minulost_dulezite_momenty_2004-2012.pdf, (2015-06-15)

⁴¹ Srov.: tamtéž

za rokem. Z důležitých momentů historie je určitě potřeba zmínit i rok 2008, kdy byla započata rekonstrukce jedné z hospodářských budov kláštera. Sdružení za tímto účelem koupilo univerzální nakladač. V následujícím roce byl otevřen „denní stacionář“ a získáno 30 milionů dotace z Evropských fondů pro obnovu a rozvoj určenou na celkovou rekonstrukci druhé budovy klášterního areálu. V roce 2010 byla zahájena realizace projektu rekonstrukce Centra bez bariér. Toto centrum bylo otevřeno v následujícím roce. Nacházejí se zde prostory pro sociální rehabilitaci a sociální poradenství, půjčovna kompenzačních pomůcek, bezbariérové ubytování pro klienty ústavu a zdravotně postižené zaměstnance chráněné dílny, keramická a textilní dílna, vzdělávací místnost, cvičebna a další. Život bez bariér, z. ú. (dále jen ŽBB) se aktivně zapojuje do realizací projektů česko-polské přeshraniční spolupráce, např. konkrétně projektu „Aktivně bez hranic“ ve spolupráci s Polským svazkem nevidomých z Dzierzoniówa. Zapojeni byli také do programu švýcarsko-české spolupráce, který byl zaměřen na výměnu zkušeností v oblasti bezbariérové výstavby, sociálních služeb a ochrany práv osob se zdravotním postižením. Tento rok je také rokem prvního ročníku divadelního festivalu pro osoby se zdravotním postižením „Hraní bez hranic“. Aktivity pokračovaly studijními návštěvami ve Švýcarsku, ústav navštívili švýcarští experti. Byl zahájen projekt revitalizace venkovního prostranství klášterního areálu a připravoval se projekt rekonstrukce denního stacionáře. V tomto roce také denní stacionář založil svůj sportovní oddíl.

3.2 Současné aktivity Života bez bariér

ŽBB je dnes zaměřen na několik oblastí, a to poskytování sociálních služeb, realizaci projekty, půjčovnu kompenzačních pomůcek, pořádání akcí, výrobní činnost, pronájem bezbariérových prostor.⁴² Jejich motto je *„Vracíme život do novopackého kláštera, který od roku 2006 opravujeme a zvelebujeme, aby opět mohl sloužit potřebným lidem i veřejnosti.“* Jak se toto motto daří naplňovat, mohou posoudit nejenom klienti ústavu, ale také obyvatelé města, jeho úředníci i turisté,

⁴² Srov.: Život bez bariér, dostupné z: www.zbb.cz, (2015-06-15)

kteří také zavítají na akce pořádané ŽBB. K tomu, abychom i my poznali, jak je ústav úspěšný, musíme se blíže seznámit s jeho každodenními aktivitami běžného dne klienta či zaměstnance dílny.

V rámci sociální rehabilitace se učí klienti činnosti a aktivity, které vedou k získání zaměstnání a samostatného bydlení. Nejprve musí být schopni zvládnout komunikaci v různém sociálním prostředí, následně pak vykonávají různé pracovní činnosti, aby zjistili, jakou práci se budou schopni naučit a jakou by chtěli v budoucnu dělat. Naučí se pracovat také na počítači a získají, pro klienty tolik důležitou, sebedůvěru. Pokud klient zvládne tyto kroky, obdrží od ústavu doporučení pro budoucího zaměstnavatele. Dalším krokem je pak naučit se zvládnout samostatně vykonávat činnosti, které souvisí s vlastní domácností a starostí o byt. Klient časem zvládne uvařit jídlo, postarat se o domácnost, naučí se, jak vyjít s penězi, které má k dispozici. Musí se také naučit, jak se pohybovat venku, což je pro některé zdravotně postižené hodně těžké. S tím souvisí naučit se nebát mluvit s cizími lidmi a zařídit si tak běžné věci. Toto vše je k dispozici pro klienty se zdravotním postižením, mentálním postižením i duševním onemocněním.

Jednou z možností, která optimalizuje životní podmínky pro rodinu, jejímž členem je postižený člověk, je denní stacionář – zařízení pro denní pobyt lidí s postižením.⁴³ Jeho specifikem je malá kapacita, a proto ho můžeme nazývat „zařízení rodinného typu“. Může tak zabezpečit péči o malé skupiny klientů s důrazem na individuální přístup ke každému z nich. Denní stacionář je tedy určen pro ty osoby, jež mají sníženou soběstačnost, a jejich situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné osoby. V Životě bez bariér je veden ambulantní formou. Klient během dne přijede, nebo ho někdo přiveze a odpoledne ho zase buď odveze domů někdo ze ŽBB (tato možnost zde také je), nebo pro něho přijede někdo z rodiny. Do denního stacionáře dokonce docházejí i manželské páry, či klienti, kteří navázali partnerský vztah právě v tomto prostředí, mezi svými.

⁴³ Srov.: Smutek, M., Kappl (eds.), M., Proměny klienta služeb sociální práce, Sborník sociálních prací, Juhásová, A., Mgr., Denní stacionář jako prevencia exklúze, Univerzita Konštantína Filozofa, Nitra, s. 184

A nyní, čemu se ve stacionáři klienti věnují, či s čím je jim pomáháno? Může to být péče o vlastní osobu (např. svlékání, oblékání, podávání stravy), pomoc s osobní hygienou, dále se klienti učí a věnují domácím pracím (zahradničení, uklízení, péči o květiny), tvoří (z papíru, hlíny, látek, korálků), před Vánocemi, či Velikonocemi pečou cukroví, perníčky. Samozřejmě, že chodí také na procházky, vaří, pečou, navštěvují kulturní a společenské akce a upevňují si znalosti tak, aby porozuměli svým právům a povinnostem. Denní stacionář může také zapůjčit kompenzační pomůcky pro své klienty, nabízí návštěvu rehabilitace, např. masáží a také bezplatné poradenství v různých oblastech. Co se týče kompenzačních pomůcek, jsou to pomůcky, které usnadňují klientům život a vlastní obsluhu.⁴⁴ Klient tak může provádět činnosti, které by nikdy nemohl vykonávat sám. Shrňme-li jejich význam, tak pomáhají vykonat cílenou činnost, zvyšují soběstačnost, snižují závislost na přítomnosti a pomoci druhé osoby, zlepšují psychiku jedince, šetří čas a snižují zátěž pečujících osob. Půjčovna kompenzačních pomůcek Života bez bariér se nachází v Centru bez bariér, v bývalém areálu novopacké nemocnice. Klienti i zájemci si zde můžou zapůjčit polohovací lůžka, motomechy, antidekubitní matrace, elektrické zvedáky, mechanické vozíky dětské i dospělé, stavěcí, polohovací a sportovní vozíky, chodítka, berle, polohovací pomůcky, koupelnové a toaletní pomůcky. Určitě zde také mohou získat důležité informace, které jim pomohou správně tyto pomůcky užívat.

Není možné opustit toto téma, aniž by byla zmíněna chráněná dílna, protože je široko daleko vyhlášená. Pod vedením zkušených mistrových vyrábějí zaměstnanci chráněné dílny skutečné skvosty. Jsou to výrobky určené do domácností, praktické, ale i dekorativní, dárkové předměty. Vyrábí se zde textilní, tkané výrobky, výrobky z pediku, keramiky, malují obrázky enkaustickou technikou. Výrobky jsou pak prezentovány na různých výstavách, festivalech, trzích. ŽBB pořádá každoročně dva jarmarky ve svých prostorách – jarní (velikonoční) a zimní (vánoční), na které je zvána široká veřejnost. Zakoupením výrobků lidi podpoří aktivity tohoto ústavu. Zde se nabízí nejedna možnost začlenění handicapovaných do majoritní společnosti.

⁴⁴ Srov.: Mlýnková, J., Pečovatelství 2. díl, Učebnice pro obor sociální péče – pečovatelská činnost, nakl. GRADA Publishing, a.s., Praha, 2010, s. 196

Sami mohou na těchto akcích nabízet svoje výrobky a s lidmi, kteří přijdou něco zakoupit, mohou tak pohovořit a vyzkoušet si komunikační schopnosti s ostatními obyvateli malého města Nová Paka.

V rámci této práce nemůže být nezmíněna podrobněji jedna z kulturních akcí, které ŽBB pro spoluobčany i lidi z dalekého okolí pořádá. Je to benefiční festival „Klášter žije“.⁴⁵ Určitě je na místě uvést zde několik citací od lidí, kteří tento festival každoročně navštěvují: *„Přijeli jsme z Frenštátu pod Radhoštěm vystoupit na akci, honorář nechceme, nakoupili jsme si výrobky a trika z vaší chráněné dílny, abychom vás podpořili, a moc rádi přijedeme zase“*; *„Přijel jsem z Prahy jako každý rok, protože jsem přesvědčen, že podpořit vstupným tuto akci má smysl“*; *„Takové podpory si nesmírně vážíme“*, podotýká ředitelka Života bez bariér Jitka Fučíková. Zároveň děkuje za podporu dobré věci všem vystupujícím a návštěvníkům, a to nejenom z Novopacka, ale i z Náchodu, Týniště nad Orlicí, Hradce Králové a dalších měst a regionů.⁴⁶ ŽBB pořádá tento festival mimo jiné také proto, aby prezentoval široké veřejnosti dominantu města Nová Paka a bývalý Paulánský klášter, na jehož revitalizaci jde výtěžek z festivalu. Klášter je postupně rekonstruován a slouží prospěšné činnosti, při které rozhodně dochází ke sblížení obou částí společnosti, zdravých i handicapovaných spoluobčanů.

Další akcí ŽBB, tentokrát sportovní, jsou „Hry bez hranic“.⁴⁷ Můžeme je nazvat jednodenním sportovním kláním, které se stalo již tradiční akcí organizovanou pro klienty stacionářů, ústavů sociálních služeb a dalších neziskových subjektů pečujících o osoby se zdravotním postižením a seniory, které působí v Královéhradeckém a Libereckém kraji.

„Hry se konaly i třetí úterý v květnu roku 2015, kdy se sešlo více než 170 sportovců s doprovodem ve sportovní hale v 1. základní škole v Nové Pace, kde uspořádal Život bez bariér již 10. ročník Her bez hranic. Klienti a žáci z celkem 18 organizací sociálních služeb a škol z Královéhradeckého a Libereckého kraje spolu

⁴⁵ Srov.: Novopacký klášter opět ožil hudbou, dostupné z: www.zbb.cz, (2015-06-15)

⁴⁶ Cit.: tamtéž, (2015-06-15)

⁴⁷ Srov.: Hry bez hranic, dostupné z www.zbb.cz, (2015-05-21)

strávili dopoledne plné her. Odměnou sportovcům již desátého ročníku byly medaile, do jejich výroby se pustili klienti služby sociální rehabilitace.“⁴⁸

Život bez bariér už dlouhou dobu organizuje besedy se žáky a studenty ve školách. Nápomocen je projekt „Prevence proti úrazům“. *„Začátek projektu sahá do roku 2005. V té době besedy prováděli především vozíčkáři.“⁴⁹* Postupem času se školiteli stali také lidé se zrakovým postižením, s roztroušenou sklerózou, či sociální pracovníce, které si s žáky povídají o tom, jak pečovat o seniory v domácím prostředí. Přednášející vysvětlují pojmy „denní stacionář“, „pečovatelská služba“, „osobní asistence“, „vodící pes“, „přizpůsobené sporty“, či „kompenzační pomůcky“. Žáci si mohou na těchto besedách vyzkoušet ortopedický vozík, nebo také jaké to je vyjít do prvního patra pouze se slepeckou hůlkou.⁵⁰ Cílem tohoto projektu je také seznámit žáky s tím, co to znamená žít se zdravotním postižením a jak je možné osobě se zdravotním postižením pomoci, varovat je před možnými riziky úrazu, předat jim informace o tom, jak probíhá případná rehabilitace, či jim přiblížit podmínky, za jakých lze pečovat o jejich rodinné příslušníky s handicapem. Zaměstnanci ŽBB se za pomoci klientů snaží svými akcemi a přednáškami pro školy spojit žáky při různých aktivitách s handicapovanými občany, klienty ústavu.⁵¹ *„Mají k tomu několik důvodů, protože společný zážitek odbourává mýty a podporuje integraci zdravotně postižených do společnosti, naučí žáky správně komunikovat s handicapovanými a správně se vůči nim chovat, tzn. neignorovat je, nesnažit se za každou cenu pomáhat, což pomůže zvýšit sebevědomí na obou stranách, učí se uvědomit si, že životní etapy nezahrnují pouze mládí, krásu a sílu, pomáhá zdravým spoluobčanům nebát se zapojit do různých programů pomoci a dobrovolnictví, učí se správně chovat, což zabraňuje i vzniku úrazů“.⁵²* Dalším důvodem pořádání těchto společných akcí může být i spousta otázek, či rozporů, které v sobě mládež řeší, např. zda mají nevidomí vyvinutější sluch či hmat, vnímají lidé s mentálním

⁴⁸ Cit.: Zveme Vás na desátý ročník HER BEZ HRANIC, dostupné z www.zbb.cz, (2015-04-21)

⁴⁹ Cit.: Prevence proti úrazům, dostupné z: <http://www.zbb.cz/akce-pro-skoly>, (2015-12-03)

⁵⁰ Srov.: tamtéž, (2015-12-03)

⁵¹ Srov.: Olga Banýřová – koordinátor projektů, Život bez bariér, o.s., Spolupráce se školami, dostupné z: www.zbb.cz, (2015-05-21)

⁵² Cit.: tamtéž, (2015-05-21)

postižením svoje okolí, dívají se nevidomí na televizi, jsou se lidé s mentálním postižením schopni něco naučit, dokážou se lidé na vozíčku obejít bez cizí pomoci, je nutné s lidmi s postižením jednat jako s dětmi? ŽBB nabízí i různé jiné služby pro školy, např. pomoc při mapování přístupnosti určité školy pro žáky s omezenou schopností pohybu nebo při plánování stavebních a jiných úprav.

4 Kvalitativní výzkum v ústavu Život bez bariér

Pro teoretickou a praktickou část této práce jsem zvolila téma, které můžeme nazvat „Změna společenského klimatu“, a to s působením hlavní proměnné – „existence neziskové organizace pro handicapované v malém městě.“ Tato změna se však ve výsledku nejvíce projeví ve zhodnocení provedeného výzkumu.

Jako podklad pro výzkum jsem použila dílo „Jak se vyrábí sociologická znalost“, autora prof., PhDr. Miroslava Dismana, CSc.

Přípravu výzkumu a výzkum jsem rozdělila do několika částí. Nejprve jsem provedla teoretickou přípravu celého výzkumu. Identifikovala jsem cíle, kterých má být dosaženo a vytvořila otázky, které budou respondentům kladeny. Otázky jsem setřídila podle toho, v jakém pořadí je budu klást během výzkumu. K některým otázkám jsem přiřadila, pro snadnější pochopení a interpretaci odpovědi, podotázky. Následoval výběr respondentů do zkoumaného vzorku a jeho popis. Pro práci je neméně důležitý i popis zvolené techniky a zdůvodnění jejího výběru. Jakmile jsem stanovila vše potřebné, mohl proběhnout tzv. předvýzkum a následně výzkum samotný, jehož výsledek byl v této práci interpretován. Závěr této práce obsahuje navrhovaná opatření ke změně celkového klimatu společnosti.

4.1 Stanovení cíle výzkumu

Cílem výzkumu, na který jsem se zaměřila v praktické části práce, bylo zjistit, zda je možné úspěšně integrovat menšinové obyvatele malého města, v našem případě handicapované, do tzv. majority, co tuto skutečnost podmiňuje a také, což je hlavním cílem, zjistit, jak se postupně mění společnost při existenci takového typu neziskového zařízení v konkrétním malém městě. Existence společenství tohoto typu je jednou ze zásadních proměnných důležitých pro posun společnosti v jejím vývoji.

Výsledky tohoto výzkumu můžeme zobecnit pro většinu menších měst v České republice, pokud tato místa splňují podmínku existence zařízení pro handicapované na svém území. V závěru této práce zazní návrhy, jejichž realizací by mohlo dojít ke zlepšení integrace handicapovaných spoluobčanů a ta tak posunuta na vyšší úroveň. Návrhy se nebudou týkat pouze integrace, ale hlavně změny pohledu společnosti na toto menšinové společenství, tak, aby se obě strany cítily dobře

ve svém soužití. Tím pak bude moci být postupně realizována i změna nejdůležitější, a to „vnímání a chování občanů města“, což bude mít zásadní vliv na společnost jako celek a její vývoj.

4.2 Výzkumné otázky

Pro lepší přehlednost jsem vytvořila tabulku sestavenou z jednotlivých výzkumných otázek. Tyto otázky budou použity ve třech zkoumaných úsecích. Nejprve byly kladeny otázky identifikační, následovaly otázky, které byly zaměřeny na aktivity, sociální schopnosti a tím pádem možnou úroveň integrace vybraných respondentů.

Aby rozhovor probíhal plynule, pořadí otázek jsem případně pozměnila a to v návaznosti na to, jak respondent odpovídal. Pokud se klient rozhovořil příliš „zeširoka“, nechala jsem mu prostor vyjádřit, co považoval za důležité k tématu říci. Jádro rozhovorů jsem však neměnila nikdy. Podle toho, jak se rozhovor vyvíjel, jsem v některých případech respondentům také kladla doplňující otázky, abych si ověřila, že správně chápu sdělený obsah.

Tabulka 1 - Otázky tvořící "jádro rozhovoru"

1. „Jak se jmenujete?“
2. „Odkud dojíždíte do Nové Paky?“
3. „Jak jste se seznámil/a s možností práce/pobytu v chráněné dílně/stacionáři/sociální rehabilitaci?“
4. „Jste zaměstnancem chráněné dílny/využíváte možnosti pobytu v denním stacionáři/sociální rehabilitaci?“
5. „Využíváte možnosti rehabilitace, či půjčování kompenzačních pomůcek?“

6. „Jaké činnosti zde vykonáváte, jak probíhá váš den?“
7. „Máte zde přátele, cítíte se zde dobře?“
8. „Dostáváte od ústavu péči odpovídající vašim potřebám?“
9. Otázka pro zaměstnance chráněné dílny byla směřována na jejich pracovní náplň.
10. „Účastníte se akcí pořádaných ústavem Životem bez bariér?“ Podotázky: a) „Jakých akcí se účastníte nejraději?“ b) „Jak často se těchto akcí účastníte?“
„11. Jaké máte zkušenosti s komunikací s vašimi spoluobčany?“ Podotázky: a) „Jste schopen/a s nimi bez problémů navázat rozhovor“? b) „Rád/a chodíte do kolektivu zdravých lidí?“

Poslední dvě otázky mají zásadní význam pro celkový výsledek výzkumu, protože na základě odpovědí právě na ně bylo možné nejlépe zjistit, jaký výsledek mají snahy Života bez bariér (ale nejenom snahy ústavu, také klientů a zdravých

spoluobčanů) o úspěšnou integraci handicapovaných do společnosti a jakým způsobem se díky tomu celkově společnost mění. Ti komunikativnější klienti se většinou také v tomto bodě nejvíce rozhovořili. Při zpracování a následném hodnocení odpovědí respondentů jsem se na tyto zásadní otázky nejvíce zaměřila. Výzkum doplnily i sociální pracovníce, které některým klientům musely pomoci s odpovědí.

4.3 Výběr respondentů a popis zkoumaného vzorku

ŽBB v rámci poskytování sociálních služeb zřídilo a provozuje několik zařízení, jak již bylo zmíněno v teoretické části této práce. Pro výběr respondentů jsem zvolila denní stacionář, sociální rehabilitaci a chráněnou dílnu. Jako zástupce jsem, na základě konzultace se sociální pracovnící a její rady, za každou oblast vybrala několik klientů, a to klienty, kteří byli schopni se výzkumu účastnit, schopni odpovídat na otázky, či vůbec spolupracovat nebo alespoň akceptovat cizí element ve skupině (vzhledem k místu, kde se výzkum konal). Součástí každé jednotlivé skupiny byly pak různé typy osobností. Respondenty nebylo jednoduché vybrat, proto byl výzkumu podroben za každé zařízení jiný počet klientů.

Z chráněné dílny se výzkumu účastnilo osm respondentů, ze sociální rehabilitace čtyři a z denního stacionáře sedm. Bylo dosaženo zamýšleného a ve všech třech skupinách (z každého zařízení jedna) byli zastoupeni i klienti, kteří jsou komunikativní a rádi se účastní rozhovorů. Takoví klienti se často nacházejí ve společnosti ostatních, vzájemně si (dle úrovně postižení) pomáhají, vedou rozhovory, občas se i špičkují a baví ostatní. Druhou část každé skupiny tvořili klienti, kteří se straní kolektivu a spíše „tiše dělají svoji práci“. A to jsou klienti, kteří sice komunikují, ale pro spokojený život to tolik nepotřebují, anebo se teprve komunikovat s ostatními učí. Došlo u nich k úrazu s trvalými následky nebo jsou dlouhodobě nemocní. Tento vzorek respondentů jsem následně podrobila účasti na výzkumu.

Klienti se nacházeli během výzkumu v domácím prostředí, tj. v prostředí na jaké jsou zvyklí, nebyli tedy z něho pro účely dotazování vytrženi, což by negativně ovlivnilo výsledek průzkumného šetření. Účastníci tak mohli vykonávat svoje běžné

denní aktivity, pouze v době rozhovoru se přesunuli (ti kteří byli podrobeni metodě přímého rozhovoru) do jiné části místnosti.

Tabulka 2- Vzorek respondentů podrobený přímému rozhovoru

Křestní jméno klienta	Pohlaví	Místo bydliště	Zařízení ústavu
Neuvedl jméno	M	Nová Paka	Sociální rehabilitace
Zdeněk	M	Nová Paka – chráněné bydlení	Sociální rehabilitace
Vladimíra	Ž	Nová Paka	Sociální rehabilitace
Michal	M	Nová Paka	Sociální rehabilitace
Neuvedl jméno	M	Nová Paka	Chráněná dílna
Neuvedl jméno	M	Neuvedl	Chráněná dílna
Neuvedl jméno	M	Nová Paka	Chráněná dílna
Neuvedl jméno	M	Nová Paka	Chráněná dílna
Neuvedl jméno	M	Neuvedl	Chráněná dílna
Neuvedl jméno	Ž	Nová Paka	Chráněná dílna
Zuzana	Ž	Nová Paka	Chráněná dílna
Neuvedl jméno	M	Nová Paka	Chráněná dílna
Neuvedl Jméno	M	Černůtky u HK	Denní stacionář
Michal	M	Jičín	Denní stacionář
Neuvedl jméno	M	Jičín	Denní stacionář
Neuvedl jméno	M	Vrchlabí	Denní stacionář
Iveta	Ž	Jičín	Denní stacionář
K. V.	Ž	Nová Paka	Denní stacionář
Neuvedla jméno	Ž	Nová Paka – chráněné bydlení	Denní stacionář

4.4 Popis použité techniky a zdůvodnění jejího použití

Jako podklad pro zpracování vybraného tématu jsem zvolila kvalitativní výzkum.⁵³ Použila jsem metodu tzv. zúčastněného pozorování a metodu přímého rozhovoru, což dle mého názoru byla jediná nejvhodnější možnost pro tento typ respondentů. Tato volba mi byla v průběhu výzkumu také potvrzena jako dobře zvolená.

⁵³ Srov.: Disman, M., Prof., PhDr., Jak se vyrábí sociologická znalost, Praha, 2002, s. 304

Nejprve jsem byla sociální pracovnící představena jako výzkumník. S některými klienty jsem se již znala z doby mého života v Nové Pace a mé účasti na některých akcích. To byli klienti využívající služby po delší dobu.

Vybraným respondentům jsem následně sdělila, co je cílem mého průzkumného šetření a jakým způsobem bude výzkum probíhat. Respondenti byli seznámeni s otázkami, které jim budou kladeny. Důležité pro ně bylo sdělení, že konkrétní metody průzkumu, tedy rozhovory a zúčastněné pozorování budu provádět anonymně a pro jejich identifikaci použiji pouze křestní jméno. Souhlas provést rozhovor jsem obdržela od všech oslovených respondentů i sociálních pracovníků. Všichni souhlasili i s tím, že si během rozhovoru budu dělat zápisky a poznámky, které pak podrobím analýze.

V případě klientů, kteří ještě nezvládají přímý rozhovor s lidmi, které neznají, jsem se účastnila jejich aktivit nebo jsem je pouze pozorovala a z jejich chování a vzájemné komunikace dedukovala výsledek. Také jsem jim kladla jednoduché otázky typu: „Můžu vám pomoci?“, nebo „Baví vás tato aktivita?“, či „domníváte se, že se tento výrobek bude líbit návštěvníkům jarmarku?“ Odpovědi na tyto otázky nejsou v interpretaci výzkumu uváděny.

U komunikativnějších respondentů pak bylo vhodnější použít metodu přímého rozhovoru. Účastníky výzkumu jsem posadila ke zvláštnímu stolu a takto, stranou od ostatních jsme vedli rozhovor. Pro tento způsob jsem zvolila otázky, které jsou uvedeny v předchozí kapitole a tvoří jádro prováděného výzkumu. Někteří z respondentů, zvláště ti, které využívají službu sociální rehabilitace, měli potřebu se vypovídat a sdělovali mi sami své osobní zkušenosti, trápení a bolesti či radosti bez ohledu na kladené otázky. V tomto případě jsem pak měla i vliv na výsledek našeho rozhovoru. Klient dokázal navázat s výzkumníkem přátelský vztah a komunikace probíhala velice hladce. Tento typ rozhovoru jsem nemohla provést s klienty, kteří dochází do ústavu ještě příliš krátkou dobu.

4.5 Předvýzkumné šetření

Dříve, než jsem provedla tzv. předvýzkumné šetření, jsem si sjednala schůzku s ředitelkou a jednatelkou ústavu Jitkou Fučíkovou a také sociálními pracovníci. Umožnily mi zjistit vše potřebné pro teoretickou přípravu, protože ony své klienty

dobře znají a vědí, co je v jejich možnostech. Také mi sdělily mnoho informací o ústavu Život bez bariér.

V rámci následné návštěvy proběhlo samotné předvýzkumné šetření. Toto šetření jsem absolvovala z důvodu potřeby ověřit si, zda jsem vhodně zvolila druh výzkumu a v rámci teoretické přípravy dobře sestavila otázky pro metodu přímého rozhovoru a zda tyto otázky budou pro klienty srozumitelné.

Při mém příchodu jsem byla přivítána klientkou, která se pohybovala na vozíku a evidentně měla na starosti náplň práce jakési recepční. Uvařila mi kávu a seznámily jsme se. Následně jsem s ní vedla rozhovor, na kterém jsem vyzkoušela, že jsem správně a vhodně připravila výzkumné otázky. Respondentka byla v odpovědích srozumitelná, rozhovor trval něco málo přes jednu hodinu. Tato klientka má pouze fyzické postižení a je velice komunikativní a ochotná jakkoli pomoci.

4.6 Popis realizace výzkumného šetření

Rozhovory a zúčastněné pozorování s vybranými respondenty jsem uskutečnila v ústavu v dubnu roku 2016. Následující měsíc jsem provedla analýzu rozhovorů a celkového šetření v rámci kvalitativního výzkumu.

Po příchodu do ústavu jsem navštívila jednotlivá vybraná zařízení, a to chráněnou dílnu, sociální rehabilitaci a denní stacionář. Nejprve jsem se však zúčastnila tradičního jarmarku, který se v prostorách ŽBB v tyto dny také konal. Účast na něm mi umožnila „vmísit se“ mezi návštěvníky, a tak trochu „tajně“ pozorovat, jak vše probíhá a jak přítomní klienti komunikují.

Následně jsem odešla do prostor jednotlivých zařízení ústavu, kde jsem byla představena příslušnou sociální pracovnící. Vzorek respondentů byl vybrán už při mé první návštěvě ústavu. Výzkum tedy mohl začít.

Respondenty jsem předem seznámila s tím, k jakému účelu bude průzkumné šetření sloužit, a že veškeré použité údaje z průzkumného šetření, budou vyhodnoceny anonymně a použity pouze pro účely práce samotné. Během průzkumu jsem dodržovala veškeré etické zásady. S respondenty jsem se domluvila z důvodu zachování jejich anonymity, že jejich zaznamenané rozhovory na záznamovém archu nebudou součástí přílohy práce, ale výsledky budou pouze zapracovány do obsahu této práce.

Nejprve jsem pozorovala klienty při jejich aktivitách a pak jsem přisedla k nim a účastnila se příslušné aktivity také. Při tomto typu výzkumu jsem tedy byla tzv.

participant jako pozorovatel.⁵⁴ Vybrané respondenty jsem poslouchala a občas jim položila jednoduchou otázku, která netvořila jádro výzkumu. Následně jsem zapsala z této části výzkumu, jak říká autor, „*terénní poznámky*“,⁵⁵ které jsem později zpracovala stejně jako poznatky z účasti na jarmarku. Tento způsob výzkumu jsem však prováděla pouze kratší, dobu, abych neztratila, jak říká autor, objektivitu pozorovatele.

Dle autora, může tento způsob provádění výzkumu zahrnovat několik aktivit v rámci výzkumu, a to např.: pozorování, rozhovor se zkoumanými osobami, rozhovor s informátory, analýzu osobních dokumentů, ale i sebereflexi, jaké pocity při participaci zažíval. Já jsem použila pozorován, občas jsem položila jednoduchou otázku, která netvořila jádro výzkumu, a za jakési informátory jsem považovala sociální pracovníce, které výzkum doplňovaly a s ním pomáhaly. Žádné osobní dokumenty jsem během tohoto typu výzkumu neshromažďovala ani nezpracovávala. Práce se skupinou byla příjemná, dokázala jsem vnímat jejich pocity, rozuměli jsme si.

Další částí výzkumu byly přímé rozhovory. Jak již bylo řečeno, příslušného respondenta jsem vzala stranou od ostatních do jiné části místnosti a zahájila rozhovor, který podle jeho komunikačních možností trval deset až patnáct minut. Rozhovoru se vždy účastnila sociální pracovníce, která klientovi, který se v některých chvílích neuměl vyjádřit, pomohla. Během rozhovoru jsem zjistila, že z předchozí otázky vyplývá množství otázek dalších a že rozhodně, jak říká autor, „respondent je v plném slova smyslu spoluautorem kvalitativního výzkumu, spoluautorem znění otázek.“⁵⁶

K fixaci kvalitativních dat jsem použila metodu záznamového archu, který jsem měla uložený v počítači a vždy zkopírovala pro dalšího respondenta. Odpovědi na otázky jsem tedy přímo do něho zapisovala. Otázky pro výzkum, kterých bylo jedenáct, jsem již měla připravené v tomto archu. Záznamový arch je trochu podobný

⁵⁴ Srov.: Disman, M., Prof., PhDr., Jak se vyrábí sociologická znalost, Praha, 2002, s. 306

⁵⁵ Srov.: tamtéž, s. 312

⁵⁶ Srov.: tamtéž, s. 308

dotazníku, rozdíl je v tom, že jej sepisuje výzkumník osobně. Výhodou záznamového archu je jeho přehlednost a tím pádem větší přesnost při následném zpracování.

4.7 Interpretace samotného výzkumu

Výsledky průzkumného šetření jsem zpracovala prostřednictvím metody analýzy kvalitativních dat pouhým popisem těchto výsledků. Tento, deskriptivní, přístup jsem zvolila proto, že vlastní interpretace výsledků dle mých pocitů a názorů může být i zavádějící.

Byly provedeny tyto fáze průzkumného šetření:

1. Editorování neboli zapisování získaných dat. Zápis byl proveden do archů uložených v počítači a roztríděných podle jednotlivých druhů služeb ústavu.
2. Interpretace výsledků šetření podle otázek, které tvořily jádro přímého rozhovoru nejprve podle jednotlivých druhů služeb.
3. Interpretace výsledků zúčastněného pozorování za službu sociální rehabilitace a denního stacionáře.
4. V závěru této práce proběhlo celkové zhodnocení a jsou zde uvedeny návrhy pro zlepšení integrace handicapovaných a pro posun úrovně a klimatu společnosti vzhledem k vnímání existence ústavu v Nové Pace a v jakémkoli malém městě.

4.7.1 Interpretace výsledků odpovědí na otázky tvořící jádro přímého rozhovoru – sociální rehabilitace

1. „Jak se jmenujete?“

Většina respondentů nechtěla svoje křestní jméno sdělit z důvodu ochrany osobních dat. Zde se výzkumu zúčastnili tři muži a jedna žena.

2. „Odkud dojíždíte do Nové Paky?“

Všichni čtyři klienti sociální rehabilitace, kteří tvořili vzorek respondentů, bydlí v Nové Pace. Jeden z nich pak využívá možnost chráněného bydlení.

3. „Jste zaměstnancem chráněné dílny/využíváte možnosti pobytu v denním stacionáři/sociální rehabilitaci?“

Na tuto otázku všichni klienti odpověděli, že využívají službu sociální rehabilitace.

4. „Jak jste se seznámil/a s možností navštěvování sociální rehabilitace?“

Dva z respondentů se s touto možností seznámili prostřednictvím pracovnice zařízení Péče o duševní zdraví z Jičína, jeden z klientů od manželky, která také docházela do ústavu a čtvrtý z respondentů na pracovním úřadu.

5. „Využíváte možnosti rehabilitace, či výpůjčky kompenzačních pomůcek?“

Dva z dotazovaných respondentů využívají možnosti vypůjčit si kompenzační pomůcky (jeden z nich uvedl chodítko) a oba také chodí na masáže. Zbývající dva si kompenzační pomůcky nepotřebují půjčovat a nevyužívají ani možnost rehabilitace.

6. „Jaké činnosti zde vykonáváte, jak probíhá váš den?“

Jeden respondent cvičí chůzi a jemnou motoriku a učí se vařit. Další žehlí, vaří a vykonává ostatní činnosti. Třetí šije, účastní se na plnění tzv. individuálního plánu. Poslední z respondentů se účastní plnění individuálního plánu.

7. „Máte zde přátele, cítíte se tu dobře?“

Tři z respondentů odpověděli, že zde přátele mají a cítí se zde velice dobře, rádi za službou sociální rehabilitace docházejí. Jeden z respondentů navštěvuje sociální rehabilitaci velmi krátce a přátele si ještě nenašel.

8. „Dostáváte od ústavu péči odpovídající vašim potřebám?“

Všichni odpověděli, že ano a více se rozhovořili v odpovědích na další otázky.

9. „Jaké činnosti se věnujete v chráněné dílně, jaké výrobky vyrábíte?“

Tato otázka byla směřována pouze zaměstnancům chráněné dílny. Odpovědi viz podkapitola 4.7.7.

10. „Účastníte se akcí pořádaných Životem bez bariér?“

Tři z respondentů se pravidelně účastní akcí pořádaných Životem bez bariér. Jeden z nich se akcí neúčastní, je v ústavu teprve krátce. Ústav mu hodně pomáhá v začlenění se společností.

Podotázky:

a) „Jakých akcí se účastníte nejraději?“

Dva z respondentů odpověděli, že nejraději pomáhají při Dni otevřených dveří a jarmarku, protože se tak mohou i připravit na své budoucí uplatnění v životě. Třetí respondent miluje akci „Hraní bez hranic“ a festival „Klášter žije“.

b) „Jak často se těchto akcí účastníte?“

Tři odpověděli, že pravidelně vždy, když se konají a mohou, čtvrtý z důvodu krátkého pobytu v ústavu se akcí neúčastní.

11. „Jaké máte zkušenosti s komunikací s vašimi spoluobčany?“

Tři z respondentů odpověděli, že dobré až velmi dobré, jedna respondentka se straní kolektivu z důvodu dlouhodobé nemoci.

a) „Pobýváte rádi mezi zdravými lidmi?“

Dva z respondentů odpověděli, že se účastní pouze akcí pořádaných ústavem, pobyt pouze mezi zdravými lidmi jim zatím činí obtíže. Třetímu z respondentů nijak zvlášť nedělá problém si zajít např. na nákup a říct si, co potřebuje. Většinou ho ale někdo doprovází. Poslední z respondentů se spíše straní kolektivu zdravých lidí a neúčastní se ani akcí pořádaných ŽBB.

b) „Jste schopni bez problémů navázat rozhovor se zdravými spoluobčany“?

Tři z respondentů, kteří se akcí účastní, odpověděli, že komunikují dobře, ale vždy je co vylepšovat.

4.7.2 Zhodnocení výsledků šetření metodou přímého rozhovoru.

V rámci šetření metodou přímého rozhovoru jsem došla k těmto závěrům, které byly důležité pro naše můj výzkum:

1. Respondenti příliš nechtěli sdělovat svoje jméno, protože se báli, že data budou zveřejněna a zneužita. Domnívám se, že v tomto případě zasáhly před samotným výzkumem sociální pracovnice.
2. Ústav Život bez bariér spolupracuje se spřátelenými organizacemi, takže si vzájemně sdělují informace a pomáhají si s klienty (viz otázka č. 2).
3. Vždy záleží na tom, jakou dobu klient dojíždí do ústavu. Postupně se tak může učit komunikovat nejprve se svým vlastním okolím a následně se, za nějakou dobu, sám se o sebe dokáže postarat. Teprve potom se může hovořit o přípravě na budoucí zaměstnání, soběstačnosti, integraci, a hlavně bezproblémové komunikaci se zdravou částí společnosti. Toto vše se klienti učí v rámci individuálního plánu, který při návštěvě sociální rehabilitace plní. Když vezmeme v potaz teorii P. Bergmana a I. Luckamana, dochází tedy po nějaké době k pozitivním změnám. Díky nápomocnému ústavu, který se o klienty stará a pomáhá jim se ve společnosti orientovat a začlenit se do ní, probíhají změny společnosti a jejího klimatu, byť velice pomalu. Dochází k setkávání obou společenských skupin a změně jejich vzájemného vnímání.

4.7.3 Interpretace zúčastněného pozorování na úseku sociální rehabilitace

V rámci tohoto typu výzkumného šetření jsem se vmísila mezi klienty, kteří pracovali rukama – zdobili perníčky. Součástí pozorované skupiny byl i vybraný výzkumný vzorek pro přímý rozhovor. Nebyly kladeny konkrétní otázky, spíše jsem poslouchala, o čem je jejich komunikace a jak se k sobě vzájemně chovají. Ač někteří

klienti nebyli schopni přímého rozhovoru, takto s nimi nebyl problém. Více méně se chovali, jako kdybych tam nebyla. Rozdíl ale mezi nimi a výzkumným vzorkem byl viditelný, a to ve smyslu komunikativnosti.

4.7.4 Interpretace výsledků odpovědí na otázky tvořící jádro přímého rozhovoru – denní stacionář

1. „Jak se jmenujete?“

Odpovědi byly téměř totožné s odpověďmi klientů sociální rehabilitace. Dotazovaní respondenti nechtěli sdělovat svoje jméno z důvodů obav. Výzkumný vzorek tvořili čtyři muži a tři ženy.

2. „Odkud dojíždíte do Nové Paky?“

První respondent dojíždí z Černůtek u Hradce Králové. Druhý respondent dojíždí z Vrchlabí. Tři z respondentů dojíždí z Jičína. Dva pak bydlí v Nové Pace, jeden z nich v chráněném bydlení.

3. „Docházíte do sociální rehabilitace/denního stacionáře/jste zaměstnanec chráněné dílny?“

Tito respondenti navštěvují denní stacionář.

4. „Jak jste se seznámil/a s možností navštěvování denního stacionáře?“

Jeden z respondentů si přečetl inzerát v novinách, dva se seznámili s touto možností na obecním úřadě, dva informovali přátelé a dva již dříve pracovali v chráněné dílně.

5. „Využíváte možnosti rehabilitace, či půjčování kompenzačních pomůcek?“

Pět z respondentů nevyužívá ani jednu z možností, jeden si půjčuje kompenzační pomůcku a poslední navštěvuje rehabilitace a využívá nabízenou možnost masáží.

6. „Jaké činnosti zde vykonáváte, jak probíhá váš den?“

Každý z klientů hovořil o té činnosti, která ho nejvíce bavila a zaujala. Jeden respondent se rád účastní výletů, tanečních zábav a sportovních akcí, druhý si rád upevňuje školní znalosti, jezdí na výlety, procvičuje jemnou motoriku a zahradničí. Třetí respondent rád tvoří (hlavně s keramickou hlínou) a procvičuje si školní znalosti. Čtvrtý respondent rád tvoří, vaří, odpočívá. Pátému z respondentů se líbí komunikovat s ostatními, vaří a rád se učí práci na počítači. Šestý rád jezdí na výlety a vaří, poslední z dotazovaných rád komunikuje s lidmi a vaří.

7. „Máte zde přátele, cítíte se tu dobře?“

Všichni respondenti odpověděli kladně.

8. „Dostáváte od ústavu péči odpovídající vašim potřebám?“

I v tomto případě byly odpovědi kladné.

9. „Jaké činnosti se věnujete v chráněné dílně, jaké výrobky vyrábíte?“

Tato otázka byla směřována pouze zaměstnancům chráněné dílny.

10. „Účastníte se akcí pořádaných Životem bez bariér?“

Všichni respondenti v tomto případě odpověděli kladně. První respondent již tři roky, druhý od vzniku ŽBB, třetí odpověděl od r. 2009, čtvrtý, pátý a šestý již sedm let a poslední respondent odpověděl, že se již dva roky účastní některých akcí.

Podotázky:

a) „Jakých akcí se účastníte nejraději?“

Všichni respondenti odpovídali, že přednášek, které pořádá ŽBB ve školách, dále pak výletů, jarmarků a hudební akce „Klášter žije“, „Hraní bez hranic“

b) „Jak často se těchto akcí účastníte?“

Klienti vesměs odpověděli, že podle možností, ale snaží se pravidelně vždy, když se konají.

11. „Jaké máte zkušenosti s komunikací s vašimi zdravými spoluobčany?“

Odpovědi na tuto otázku vyplývaly z doby, po kterou klienti navštěvují ústav a také z toho, jak jsou schopni své postižení zvládnout, jak si věří.

a) „Jste schopen/na s nimi bez problémů navázat rozhovor“?

Zde se odpovědi respondentů mírně lišily. Čtyři z nich, ti, kteří již docházejí do ústavu déle, velice rádi a ochotně komunikují se zdravými spoluobčany. Věří si a dobře zvládají svoje postižení. Akcí se účastní. Zbývající tři jsou v komunikaci spíše zdrženliví.

b) „Rád/a chodíte do kolektivu zdravých lidí

Odpověď na tuto podotázku vyplynula ze základní otázky č. 11. Pokud je klient smířen se svým postižením či nemocí, dokáže se do kolektivu dobře začlenit a chodí mezi zdravé lidi rád a komunikace s nimi jim nečiní problém.

4.7.5 Zhodnocení výsledků šetření metodou přímého rozhovoru – denní stacionář

Klienti denního stacionáře jsou převážně dost komunikativní.

1. I tito respondenti měli problém se sdělením svého jména. Ovšem je zde už širší záběr z okolí, co se týká dojíždění do ústavu. Klienti jsou z Jičína, Vrchlabí, také od Hradce Králové a někteří využívají chráněného bydlení.
2. Klienti denního stacionáře jsou lidé, kteří se dobře pohybují a kompenzační pomůcku si tak půjčuje pouze jeden z respondentů. Odpovědi na otázku, které se týkaly akcí ŽBB byly kladné.
3. Klienti stacionáře velice milují výlety, ale i hrát divadlo, různě vystupovat, účastnit se hudebního festivalu. Zde, až na jednu výjimku, odpovídali

respondenti s nadšením. Většina jich také chodí do ŽBB už mnoho let. Klienti se zde cítí velice dobře, až bych řekla, že si vytvářejí domácí, rodinné prostředí, proto i následující odpovědi na otázku, zda dostávají od ústavu péči, kterou potřebují, všichni odpovídali kladně.

4. Co se týká komunikace, všichni se shodli na tom, že rezervy v této oblasti mají, ale že jim ústav a konkrétně pobyt v denním stacionáři hodně pomáhá. Když ŽBB začínal se svými činnostmi a akcemi, komunikace se zdravým okolím byla spíše zdrženlivá. Spoluobčané nevěděli, jak se mají ke klientům chovat, styděli se, nekomunikovali. Taktéž klienti. Nyní už se situace mění. Obě části společnosti si na sebe zvykly a hovoří spolu většinou bez ostychu.

4.7.6 Interpretace zúčastněného pozorování

Vše probíhalo hladce, klienti se nestránili „nového příchozího“, velice rádi si povídali a sdělovali zážitky např. z minulého Dne otevřených dveří. Stejně jako u sociální rehabilitace, i zde vybraný vzorek pro přímý rozhovor, se této metody výzkumu účastnil.

Před odchodem mi respondenti nabídli cukroví, které k tomuto účelu (pro návštěvníky akce „Den otevřených dveří“) vyrobili a nazdobili.

4.7.7 Interpretace výsledků odpovědí na otázky tvořící jádro přímého rozhovoru – chráněná dílna

1. „Jak se jmenujete?“

Rovněž zaměstnanci chráněné dílny se báli zveřejnění soukromých dat, takže svoje křestní jméno sdělila pouze jedna zaměstnankyně. Složení zkoumaného vzorku bylo šest mužů a dvě ženy.

2. „Odkud dojíždíte do Nové Paky?“

Šest zaměstnanců chráněné dílny je z Nové Paky, dva z respondentů tento údaj nesdělili.

3. „Jak jste se seznámil/a s možností pracovat v chráněné dílně?“

Prvního respondenta oslovili s nabídkou práce z ústavu, druhý se o této možnosti dozvěděl přes příbuzného, třetí pak našel tuto nabídku na internetu. Čtvrtý, pátý, šestý a sedmý respondent se o chráněné dílně dozvěděli na úřadu práce. Osmý respondent si přečetl inzerát v novinách.

4. „Jste zaměstnancem chráněné dílny/využíváte možnosti pobytu v denním stacionáři/sociální rehabilitaci?“

Tento zkoumaný osmičlenný vzorek tvoří zaměstnanci chráněné dílny.

5. „Využíváte možnosti rehabilitace, či půjčování kompenzačních pomůcek?“

Pouze dva z respondentů využívají možnosti zapůjčit si kompenzační pomůcky (kolečkové křeslo) a jeden využívá rehabilitace.

6. „Jaké činnosti zde vykonáváte, jak probíhá váš den?“

Otázka byla směřována pouze pro klienty sociální rehabilitace a denního stacionáře. Pro zaměstnance chráněné dílny není relevantní.

7. „Máte zde přátele, cítíte se tu dobře?“

Zaměstnanci dílny tvoří, dle sdělení všech respondentů i informátorů (v tomto případě mistrových), kolektiv s velmi dobrými vztahy.

8. „Dostáváte od ústavu péči odpovídající vašim potřebám?“

Všichni respondenti odpověděli kladně.

9. „Jaké činnosti se věnujete v chráněné dílně, jaké výrobky vyrábíte?“

Pět respondentů se věnuje výrobě keramiky, dva vyřezávají z hlíny, jeden především glazuje, dva na keramické výrobky malují. Další respondent pracuje s textiliemi a

jiný se věnuje balení výrobků. Poslední z respondentů pracuje jako asistent a má kompetence vykonávat všechny činnosti v dílně.

10. „Účastníte se akcí pořádaných Životem bez bariér?“

Polovina respondentů se akcí účastní ráda, zbývající odpověděli záporně.

a) „Jakých akcí se účastníte nejraději?“

Klienti se účastní nejvíce hudebního festivalu „Klášter žije“, „Hry bez hranic“, „Hraní bez hranic“, Velikonočního a Vánočního jarmarku.

b) „Jak často se těchto akcí účastníte?“

Odpovědi zněly – „vždy, když se konají“.

11. „Jaké máte zkušenosti s komunikací s vašimi zdravými spoluobčany?“

Respondenti nekomunikují úplně bez problémů.

a) „Jste schopen/na s nimi bez problémů navázat rozhovor?“

Polovina z nich se ostýchá navázat rozhovor se zdravými spoluobčany ze své strany. Samotná komunikace pak probíhá většinou dobře.

b) „Rád/a chodíte do kolektivu zdravých lidí?“

I přes problémy s komunikací, byly odpovědi na tuto podotázku pouze kladné. Zaměstnanci chráněné dílny rádi svoje výrobky nabízejí a účastní se tak jejich prodeje.

4.7.8 Zhodnocení výsledků šetření metodou přímého rozhovoru – chráněná dílna

Zaměstnanci chráněné dílny byli nejvíce komunikativní, ale až později. Zprvu se jim do rozhovoru vůbec nechtělo a nebyli rádi, že jim někdo narušuje jejich prostor a občasná špičkování. Jméno zde uvedla pouze jedna respondentka.

1. Odpovědi na otázku „Jak se seznámili s možností zaměstnání“ se už značně lišily od klientů sociální rehabilitace a denního stacionáře, protože tito jsou zaměstnanci, tudíž se o možnosti práce v chráněné dílně většinou dozvěděli hlavně na úřadu práce nebo cíleně na internetu.
2. V dílně mají nejvíce rádi práci s hlínou, její vyřezávání a glazování a dále práci s textiliemi.
3. Postižení těchto respondentů je minimální, převažuje tělesné, přesto se někteří cítí nejlépe v kolektivu „svých“. Zkušenosti s komunikací se zdravým okolím jsou povětšinou dobré, rádi se účastní akcí pořádaných ústavem, hlavně pak té, kde nabízejí svoje výrobky.

Na tomto úseku zúčastněné pozorování neproběhlo, pouze přímý rozhovor.

5 Závěr

Tato práce, její závěr a vyhodnocení provedeného výzkumu vychází i z mého dlouhodobého života v Nové Pace, malém městě, kde se ústav Život bez bariér nachází. Mám tedy mnohaletou zkušenost z oblasti integrace skupiny handicapovaných do většinové společnosti a s jejich životem v malém městě, i s tím, jak existence tohoto ústavu⁵⁷ mění společnost a její klima. Měla jsem po dlouhou dobu možnost pozorovat, jak jsou tito lidé, kteří byli předmětem mého výzkumu, zdravou částí populace přijímáni.

S handicapovanými a touto organizací mě svedla dohromady i moje předchozí práce. Okamžitě mě zaujala myšlenka a snaha Života bez bariér se o handicapované nějakým způsobem postarat, zaměstnat je, věnovat se jim, a tak trochu jim usnadnit život mezi „normálními“ lidmi. Opravdu to jednoduché není, protože ne každý dokáže přijmout druhého člověka takového jaký je, bez výhrad. A toto se netýká jenom postižených a dlouhodobě nemocných, ale i našich spoluobčanů, kteří již dosáhli pokročilejšího věku a žijí např. v Domově pro seniory, který se v Nové Pace také nachází. Určitě si ale každý ve svém životě vzpomene na situaci, kdy se musel vyrovnávat s názory či aktivitami člověka, který se od něho naprosto odlišuje. Takový člověk nemusí být ani handicapovaným nebo seniorem. Chtěla bych tak říci, že na těžké situace s našimi spoluobčany, handicapované nevyjímaje, si často „zaděláváme“ my sami svým přístupem a nepřijetím druhých osob. Handicapovaní jsou lidé jako my, jen se musíme s nimi naučit trochu jiným způsobem komunikovat, rozpoznat, co zvládnou sami, s čím potřebují pomoci. Posuny ve vývoji společnosti pak mohou probíhat na základě častějších kontaktů, čímž dochází ke změně vnímání, postojů, názorů na tyto skupiny obyvatel. K takovým velkým změnám nemůže dojít naráz, ale postupným vývojem společnosti.

Většinou handicapovaných velmi záleží na tom, aby za určitých podmínek zůstali soběstačnými a aby je tak také jejich okolí přijímalo, protože přílišná péče se jich spíše dotýká, než by pomohla. Z vlastní zkušenosti také vím, že když mají dobré

⁵⁷ Poznámka autora: ŽBB vznikl 10. 2. 2004 jako spolek, právní formou se jednalo o občanské sdružení. Od 1. 1. 2015 byla právní forma změněna na ústav.

vedení, dokáží vyrobit ve svých chráněných dílnách neuvěřitelné věci, nebo dosáhnout velkých úspěchů v různých sportovních disciplínách.

Ale vraťme se k provedenému výzkumu, který je stěžejní částí této práce. Pozorováním denních aktivit klientů a rozhovorem s nimi bylo možné zjistit, že zúčastnění respondenti dochází do ústavu velice rádi, protože ústav jim vytváří téměř až rodinné prostředí, kde se tedy všichni cítí velmi dobře. Každý podle své úrovně zvládá komunikaci v rámci společenství, ve kterém se nachází, ať v ústavu nebo ve svém blízkém okolí s lidmi zdravými. Dalo by se ale říci, že zde jsou i klienti, kteří se kolektivu i ostatních spoluobčanů ještě zatím straní. Tento problém může mít dvě příčiny. Obě již byly v textu k provedenému výzkumu v interpretaci výzkumu samotného zmíněny. V první řadě to může být ne příliš dlouhá doba, po kterou klienti docházejí do ústavu, ale také, a to bych řekla, že může být i hlavní příčinou, že klienti se za svoje postižení stydí, a proto se nedokáží tak dobře začlenit mezi ostatní a komunikovat. Mohou mít špatnou zkušenost ze svého okolí, mohli být svým okolím odmítáni a na základě této zkušenosti být přesvědčeni, že lidé ze zdravé populace se k nim budou chovat špatně po celý jejich život. Důvodů může být mnoho. Možná právě proto nyní docházejí do ŽBB. Pod správným vedením sociálních pracovníků ale, jak jsem zjistila, jde tento problém po nějakém čase odstranit.

Autoři P. Bergmana a I. Luckmanna ve své knize říkají, že každý jedinec začne, na základě různých zkušeností a setkávání postupem času nevědomky měnit svoje vnímání. Výsledky mého šetření dokazují, že i zdravý jedinec dokáže časem přijímat dobře své handicapované spoluobčany. Ve společnosti zdravých lidí žijí ale také ti, kteří s handicapovanými přijdou do styku méně nebo nikdy a takové setkání se pak velmi liší od setkání handicapovaných s člověkem, který se účastní akcí či přednášek pořádaných ústavem nebo se s handicapovanými stýká jiným způsobem. Určitě můžeme konstatovat, že společnost a klima v ní se mění od jednotlivců, kteří svoje zkušenosti sdělují mezi sebou a ostatní si pak poopraví názory či vzorce, které pak při nějakém náhodném setkání uplatní. Tak to ve společnostech je vždy. Lidé stále poslouchají názory a zkušenosti těch ostatních a velice často se jimi řídí, aniž by si sami prošli vlastní zkušeností. Samozřejmě, že ne vždy tomu tak je, jak už bylo konstatováno výše.

Klienti mají ve veliké oblibě výlety a účast na nich. Toto může být však velice problematická záležitost, pokud se mají výletu zúčastnit lidé s těžším handicapem. S tímto jsem se setkala i při mých návštěvách a mé účasti jako dobrovolnice na akcích pořádaných Domovem pro seniory v Nové Pace. Jakmile není klient schopen se o sebe postarat sám, nastoupit do autobusu, „nevědomky“ odchází z místa momentálního pobývání, sám se nenajít v restauračním zařízení, nedojde si na WC a není schopen nastoupit zase do autobusu na cestu zpět, vzniká problém, protože zaměstnanců ústavu, kteří by pomáhali v rámci své pracovní náplně, a účastnili se společně s klienty akcí takového druhu, opravdu není dost. Musí zde tedy pomoci dobrovolníci. Kdo to takový dobrovolník je? Tito lidé pomáhají v různých oblastech našeho života. Mimo jiné i v sociální oblasti a v práci s handicapovanými. Dobrovolníci vnášejí do sociálních oblastí nádech solidarity a přátelství, protože dobrovolnictví není obět, ale přirozený projev zralosti člověka.⁵⁸ Tito lidé bez nároku na odměnu poskytují svůj čas, svoji energii, vědomosti a dovednosti ve prospěch ostatních lidí. V ŽBB to často bývají příbuzní či blízcí rodinní příslušníci handicapovaného, kteří ho chodí navštěvovat a díky těmto návštěvám se postupně zapojují do aktivit ústavu. Toto téma, téma dobrovolnictví, může být námětem na zlepšení podmínek života handicapovaných v samotném malém městě je i dobrým návrhem pro zlepšení integrace handicapovaných do většinové společnosti. Pokud je totiž dostatek nápomocných lidí, kteří se mohou v rámci aktivit mimo ústav o klienty starat a spolu s nimi komunikaci v prostředí zdravých lidí „trénovat“, pak se tito lidé časem přestanou bát, stydět se a sami budou přicházet s návrhy účasti na různých akcích mimo jejich domovské prostředí, či se postupem času nebudou bát jít např. sami nakupovat nebo se jen projít do parku bez obav, že někoho potkají. Pokud se tedy tyto dvě skupiny obyvatel (zdraví a handicapovaní) budou i díky tomu, že handicapovaní budou moci doprovodit dobrovolníci, častěji stýkat, bude tak postupně docházet k lepšímu přijetí handicapovaných a ke změně pohledu, vnímání ale celé společnosti a klimatu v ní. Handicapovaní se přestanou stydět za svůj handicap, přestanou se stranit většinové společnosti alepší se tak i jejich

⁵⁸ Srov.: Gulová, L., Sociální práce, nakl. Grada Publishing, a.s., Praha, 2011, s. 63

komunikace s ní. Řešením může být i pořádání různých besed ústavem, kterých by se účastnili nejenom fyzicky, ale i mentálně postižení. Na těchto besedách by se dozvěděli např. žáci či studenti ze škol, ale i spoluobčané, více o životě handicapovaných, o akcích, které ŽBB pořádá. A mohly by být i jistou propagací práce v oblasti dobrovolnictví.

I přes výše zjištěné jsou rezervy v komunikaci zdravých s handicapovanými a naopak. Je nezbytné hledat další možnosti zmírnění tohoto stavu. Změna se projeví postupně a v dlouhodobém horizontu. Pokud má být trvalá, musí se dít nenásilným způsobem. Obě strany si na sebe musí zvykat a postupně se učit sžívat.

Pokud bych měla v této práci přednést jeden jediný návrh pro zlepšení klimatu společnosti v souvislosti s existencí ústavu pro handicapované v malém městě, určitě by to bylo častější setkávání obou skupin obyvatel, pořádání besed a přednášek, aby se i zdraví spoluobčané dozvěděli více o životě handicapovaných a doporučila bych i větší zapojení dobrovolníků. Toto vše určitě povede od zlepšení komunikace, začlenění a přijetí samotné existence handicapované části populace ke změně vzájemného vnímání a následné změně společenského klimatu.

Co říci v úplném závěru? Obyvatelé města Nová Paka, stejně jako i ostatních malých měst, si postupně zvykají a učí se žít nejprve vedle (můžeme snad říci i spolu) handicapovaných spoluobčanů a dle svých sil a schopností se snaží. Snaží se nestránit se, komunikovat, účastnit se akcí ŽBB a vycházet jim vstříc touto svou snahou. Díky setkávání se těchto dvou odlišných skupin obyvatel dochází i ke změně vnímání, přístupu. Lidé jsou otevřenější a ochotnější. Snaží se neodmítat a případně nabídnout svoji pomoc. Změna je postupná, skoro nepozorovatelná pro někoho, kdo v malém městě žije. Návštěvníci z jiných míst tuto změnu ale vidí a pozorují. Jsou to např. ti, kteří se každoročně na pozvání ŽBB účastní Her bez hranic nebo festivalu Klášter žije. Snažme se tedy i my, kdož žijeme ve velkých městech. Berme zvládnutí této problematiky jako výzvu pro náš osobní vývoj. Vždyť, jak můžeme chtít, aby se změnila naše společnost, když nezačneme sami u sebe, u změny nás samých, u změny našich postojů a dopředu vytvářených vzorců. Ještě si tedy položme otázku. A to: „Naplňuje se teorie konstruktivistického rámce autorů Bergera a Luckamana?“ S klidným svědomím můžeme říci, že ano. Změna není snadno pozorovatelná, je

dlouhodobá, a hlavně záleží pouze na nás samotných jednotlivcích, kteří tvoří společnost. Proto právě každý tento jednatlivec může na změnu společnosti působit.

6 Seznam použité literatury a dalších zdrojů

- [1] Kubíček, J., Kubíčková, Z., Máme mnoho společného; Integrace tělesně a mentálně postižených žáků, příležitost a odpovědnost, Praha 1997, ISBN
- [2] Berger, P., I., Luckmann, T., Sociální konstrukce reality, pojednání o sociologii vědění, Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999, ISBN 80-85959-46-1
- [3] Vágnerová, M., HadjMaussová, Z., PSYCHOLOGIE HANDICAPU, 1. část, Handicap jako psychosociální problém, Liberec, 2003, Technická univerzita v Liberci, Fakulta pedagogická, Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky, ISBN
- [4] Kursová, V., Rozvoj zdraví a integrace osob s mentálním postižením pomocí cílených pohybových aktivit: Ověřený intervenční pohybový program, JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH, Pedagogická fakulta, katedra výchovy ke zdraví, 2009, ISBN
- [5] Vocilka, M., PhDr., CSc, Integrace sociálně a zdravotně postižených dětí do společnosti, Výzkumný ústav pedagogický v Praze, vydal Ústav pro informace ve vzdělávání, Praha, 1997, ISBN
- [6] Blatný, M., Sebepojetí in Blatný, M., Plháková, A., 2003
- [7] Průcha, J., Walterová, E., Mareš, E., Pedagogický slovník, nakl. Portál, Praha, 1995, ISBN 978-80-262-0403-9
- [8] Novosad, L., Tělesné postižení jako fenomén i životní realita, diskurzivní pohledy na tělo, tělesnost, pohyb člověka a tělesné postižení, Portál, s.r.o., Praha, 2011, ISBN 978-80-7367-873-9
- [9] Skokanová, K., Postoj společnosti ke zdravotně postiženým, diplomová práce, Vyšší odborná škola a Střední zdravotnická škola MILLS, s.r.o., Čelákovice, 2011
- [10] Miler, J., Vědomí a jeho význam pro porozumění individuálním potřebám lidí s mentálním postižením, Speciální pedagogika, časopis pro teorii a praxi speciální pedagogiky, Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta M. D. Rettigové, Praha 1, 2005
- [11] Kroutilová Nováková, R., a kol., Pečovatelství II, učební text pro žáky oboru sociální péče – pečovatelská činnost, Stanislav Juhaňák, nakl. TRITON, Praha, 2011, ISBN 978-80-7387-531-2
- [12] PhDr. Langmeier, J., PhDr. Matějček, Z., Člověk známý neznámý, kapitoly z praktické psychologie, Mladá Fronta, Praha, 1959
- [13] Podporované zaměstnávání je cestou k pracovnímu uplatnění v běžném prostředí, Sociální práce, deinstitucionalizace sociálních služeb, Asociace vzdělavatelů v sociální práci, Univerzita Ostrava, 1/2013
- [14] Goleman, D., Working with Emotional Intelligence, nakl. Bantam Books v New York, 1998, úvodní strana, ISBN 80-7249017

- [15] Slowík, J., Možnosti a bariéry v komunikaci s mentálně postiženými lidmi, Speciální pedagogika, Časopis pro teorii a praxi speciální pedagogiky, Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, M. D. Rettigové 4, Praha 1, 1-4/2005
- [16] Michalík, J., a kol, Zdravotní postižení a pomáhající profese, nakl. Portál, Praha, 2011, s. 474, ISBN 978-80-7367-859-3
- [17] Hoskociová, S., Psychosociální intervence, učební texty Univerzity Karlovy v Praze, nakl. Karolinum, 2009, s. 48, ISBN 978-80-246-1626-1
- [18] Ing. Arch. Šestáková, I., Sociální aspekty integrace handicapovaných do společnosti, České vysoké učení technické, 2006, ISBN
- [19] Finková, D., Langer, J., a kol, Determinanty inkluze osob se zdravotním postižením, Univerzita Palackého v Olomouci, 2014, ISBN 978-80-244-4303-4.
- [20] Finková, D., a kol., Komunikace a lidé s mentálním postižením, metodický materiál, Univerzita Palackého v Olomouci, 2014, ISBN
- [21] Jurkovičová, P., (ed.) a kol., Komunikace a lidé s mentálním postižením, metodický materiál, Univerzita Palackého, Olomouc, 2010, ISBN 978-80-244-2648-8
- [22] Maroušek, O., Koláčková, J., Kodymová, P. (eds.), Sociální práce v praxi, Specifika různých cílových skupin a práce s nimi, nakl. Portál, Praha, 2005, ISBN 80-7367-002-X
- [23] Minulost – důležité momenty, dostupné z: http://zbb.cz/sites/default/files/datauzivatele/banyrova/zivot bez barioer.s. minulost_dulezite_momenty_2004-2012.pdf
- [24] Život bez bariér, dostupné z: www.zbb.cz
- [25] Smutek, M., Kappl (eds.), M., Proměny klienta služeb sociální práce, Sborník sociálních prací, Juhásová, A., Mgr., Denný stacionár jako prevencia exklúzie, Univerzita Konštantína Filozofa, Nitra, s. 184, ISBN 80-7041-716-1
- [26] Mlýnková, J., Pečovatelsví 2. díl, Učebnice pro obor sociální péče – pečovatelská činnost, nakl. GRADA Publishing, a. s., Praha, 2010, ISBN 978-80-247-3185-8
- [27] Novopacký klášter opět ožil hudbou, dostupné u www.zbb.cz, (2015-06-15)
- [28] Hry bez hranic, dostupné z www.zbb.cz, (2015-05-21)
- [29] Zveme vás na desátý ročník HER BEZ HRANIC, dostupné z www.zbb.cz, (2015-04-21)
- [30] Prevence proti úrazům, (2015-12-03) dostupné z: <http://www.zbb.cz/akce-proskoly>
- [31] Olga Banýrová – koordinátor projektů, Život bez bariér, o. s., Spolupráce se školami, dostupné z www.zbb.cz, (2015-05-21)
- [32] Gulová, L., Sociální práce, nakl. Grada Publishing, a. s., Praha, 2011, ISBN 978-80-247-3379-1

[33] Disman, M., Prof., PhDr., Jak se vyrábí sociologická znalost, Praha, 2002,
ISBN 80-246-0139-7